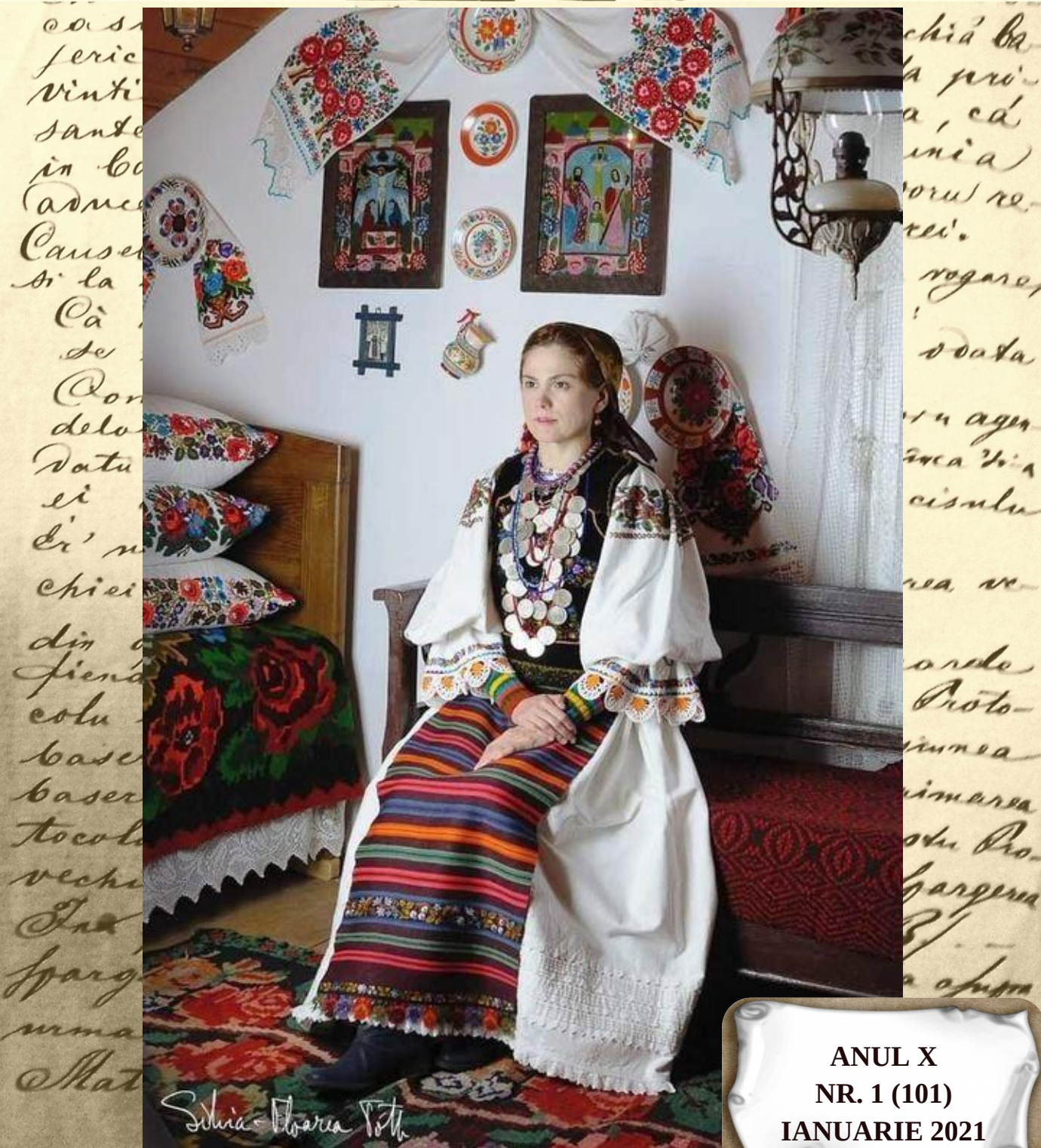

PISANII SÂNGEORZENE

ca sa
feric
vinti
sante
in bo
adme
Cause
si la
Ca
de
Con
delo
datu
ei
Er' n
chies
din
fiend
colu
base
baser
tocol
veche
Ina
sparg
mma
Mat

chia ba
la pri
a, ca
inia
porul re
rei.
rogare
o data
in agu
ara si
cisulu
rea ve
arde
Proto
iunea
imarea
otu Pro
hargema
a ofusa

Silvia-Olivera Voith

ANUL X
NR. 1 (101)
IANUARIE 2021

ABSOLVENȚII LICEULUI „SOLOMON HALIȚĂ”

Prima promoție 1965-1966

1. ALEXI MARIA
2. ALBU VASILE
3. ANDRESE FELICIA
4. ANCA VILUȚ
5. ANDRONESI VARVARA
6. BALINT ADALBERT
7. BAUER MARIA
8. BUHOS LENUȚA
9. BUIA IOAN
10. CICEDEA GEORGE
11. CANDALE MARIA
12. CREȚU AURICA
13. CÂRCU MARIA
14. DANCIU FLOAREA
15. DEBREȚENI FRANCISC
16. DOMIDE VETURIA
17. FILIPOIU ILIE
18. GEVURTZ CORNEL
19. GOLAȘEVSKI IOACHIM
20. GRAPINI POMPEI
21. HARAP VIORICA
22. HODOROGA VALER
23. CAPPEL LENUȚA
24. LĂZĂROI ONIȘOR
25. MARICA MARIA
26. MĂGUREAN IOAN
27. MUREȘAN SORIN
28. OROS MATILDA
29. PETRI CĂTĂLINA-MAGDA
30. PORFIRI IOAN
31. RAȚIU GAVRILĂ
32. RUS MAXIM
33. SCRIDON MARIA-MONICA
34. SOHORCA VICTORIA
35. ȚANU RODICA
36. ȘTETZ ANTON
37. URECHE LAZĂR
38. VARVARI VASILE

* Materialul a fost preluat din *Liceul Teoretic „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi*
– 50 de ani, 2012.

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție –

Fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș

ANUL X, NR. 1(101), IANUARIE 2021

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACTIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>
<https://pisaniiisang.wordpress.com>

COPERTA 1: **TEODORA SAS, traducător, în port tradițional năsăudean.**

Fotografie de Silvia Floarea Toth

COPERTA 2: **Absolvenții primei promoții ai liceului sângeorzan**

COPERTA 3: **Absolvenții celei de-a doua promoții ai liceului sângeorzan**

COPERTA 4: **Autoportret, noiembrie 2020.**

Fotografie de Silvia Floarea Toth

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE</u>	
<i>Școala greco-catolică trivială din Sângeorgiu – Anul școlar 1880/1881</i>	6
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Implicarea lui Solomon în stingerea conflictului</i> <i>Goga – Vaida</i>	8
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Monahia Olimpiada Salvan</i>	11
<u>DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – Publicistica</u>	
<i>Năsăud 11 septembrie 1879</i>	14
IOANA BOTEZAN – LIVIU BOTEZAN, <i>Din corespondența lui Artemiu Publiu Alexi cu</i> <i>Ioan Micu Moldovan</i>	16
<u>DIN GRANIȚĂ</u>	
OVIU OLIMPIU DAN, <i>Bătălia de la Valea Tăutului (22 iunie 1849)</i>	26
DORIN DOLOGA, ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Participarea locuitorilor din localitatea</i> <i>Șanț la Primul Război Mondial</i>	30
VASILE VLAICU, <i>Un sfert de veac din viața bancară a românilor din</i> <i>Năsăud și Valea Someșului</i>	50
<u>VARIA</u>	
IULIU-MARIUS MORARIU, <i>Omor din desagă</i>	54
VLAD MAXIM SITĂRIȚI, <i>Religiozitatea lui Emil Cioran</i>	57
<u>RECENZIE</u>	
PR. DR. MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU, <i>Paula Bud, Șabatul – istorie și eshatologie,</i> <i>Editura Limes, Cluj-Napoca, 2014</i>	60
<u>EVENIMENT</u>	
IOANA-VICTORIȚA LARIONESI, <i>Gala Premiilor de Excelență pe anul 2020 la Sângeorz-Băi</i>	62

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

ȘCOALA GRECO-CATOLICĂ TRIVIALĂ DIN SÂNGEORGIU - 1881/1882 -

a) Statul personal al corpului învățătoresc

1. **Mihai Domide** a fost numit ca învățător secundar provizoriu la școala trivială în 27 septembrie 1864, iar în 16 noiembrie 1864 fu numit definitiv în acel post. În 24 septembrie 1869 a fost ales învățător primar provizoriu și în 18 august 1870 a fost numit învățător primar (director) definitiv. În acest timp a propus, în afară de Religie, toate obiectele de învățământ în clasa a III-a. Numărul orelor la săptămână: 24¹.

2. **Ieremia Șorobetea** a fost numit provizoriu ca învățător secundar provizoriu la școala trivială în 24 septembrie 1869, iar ca învățător definitiv în acest post fu confirmat în 18 august 1870. În acest timp a propus, în afară de religie, toate obiectele prescise în clasa a II-a. Numărul orelor la săptămână: 24².

3. **Silviu Sohorca** a fost numit de catehet greco-catolic provizoriu la școala trivială în 24 septembrie 1881. A propus religia în clasele a II-a și a III-a. Numărul orelor la săptămână: 4³.

b) Informații despre școlari la sfârșitul anul școlar 1881/1882

Nr. crt.	Clasa a II-a	Nr. crt.	Clasa a III-a
1	Anton Buga	1	Alexandru Haliță
2	Alexandru Clipotă	2	Anton Sohorca
3	Alexandru Lica	3	Anton Varvari
4	Alexandru Ruști	4	Augustin Borgovan
5	Grigore Treancă	5	Dumitru Buga
6	Ion Gagea	6	George Gabor
7	Ion Petrașcu	7	Grigore Larionesi
8	Leon Jarda	8	Iulian Bulța
9	Macedon Hâruița	9	Ion Bâznog
10	Maxxim Al. Pop	10	Ion Morariu
11	Maxim Șt. Pop	11	Ion Tahăș
12	Nicolae Georgeș	12	Ion Ogâgău

¹ Raportul al XIII-lea despre Gimnasiulu Superiore Greco-Catolicu Romanescu din Naseudu pro anul scolastecu 1881/82, Bistrița, 1882, p. 68.

² Ibidem.

³ Ibidem.

ȘCOALA GRECO-CATOLICĂ TRIVIALĂ DIN SÂNGEORGIU - 1881/1882

13	Petre Jarda	13	Cosma Marica
14	Sidor Rățoi	14	Maxim Lupoai
15	Traian Anton	15	Solomon Cârțu
16	Toader Nițu	16	Vasile Ciocan
17 ¹	Macedon Gagea ²	17	Vasile Gagea
		18	Vasile Pop
		19 ³	Vasile George
		20	Dănilă Șorecău
		4	
		21 ⁵	Toader Hârțu ⁶

c) Conspect numeric după numărul, naționalitatea, confesiunea și progresul școlar

Clasa	Numărul școlărilor			Naționalitatea				Confesiunea			Progresul		
	Înmatriculați	Dezertări	Morți	Română	Maghiară	Germană	Izraelită	Greco-catolici	Greco-orientali	Romano-catolici	Promovați	Pot repeta examenul	Au sa repete
II	17	1	-	17	-	-	-	17	-	-	12	-	4
III	21	3	-	21	-	-	-	21	-	-	11	-	7
Suma	38	4	-	38	-	-	-	38	-	-	23	-	11⁷

¹ Neclasificat din cauza absențării.² *Raportul al XIII-lea despre Gimnasiulu Superiore Greco-Catolicu Romanescu din Naseudu pro anul scolastecu 1881/82*, Bistrița, 1882, p. 69.³ Neclasificat din cauza absențării.⁴ Neclasificat din cauza absențării.⁵ Neclasificat din cauza absențării.⁶ *Raportul al XIII-lea despre Gimnasiulu Superiore Greco-Catolicu Romanescu din Naseudu pro anul scolastecu 1881/82*, Bistrița, 1882, p. 70.⁷ *Ibidem*, p. 71.

IMPLICAREA LUI SOLOMON HALIȚĂ ÎN STINGEREA CONFLICTULUI GOGA-VAIDA

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Dorință de a participa efectiv la viața politică, exprimată adeseori de Octavian Goga, s-a materializat la 5 aprilie în anul 1910, - în urma conferinței naționale de la Sibiu - prin intrarea în comitetul Partidului Național Român, alături de vechii memorandiști Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Teodor Mihali și de reprezentanții generației mai tinere Iuliu Maniu, Aurel Vlad, Alexandru Vaida-Voevod ș. a ¹.

Atât căderea partidului în alegeri, cât și chestiunea tratativilor inițiate de guvern, au provocat o vie reacție din partea opiniei publice și, îndeosebi, a generației tinere, în toate cercurile acesteia simțindu-se necesitatea unei noi orientări politice, mai dinamice și mai patriotice.

Printre cei mai îndârjiți protagoniști ai noului curent avea să fie Octavian Goga. Contactul și conlucrarea sa cu comitetul Partidului Național Român, ca și cel avut cu conducerea Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român – Astra, îl decepționaseră profund, conducându-l în mod firesc la concluzia necesității unor înnoiri și transformări radicale - înnoiri care să cuprindă, atât comitetele de conducere ale acestora, cât și programele și obiectivele activității lor.

Din această stare de spirit, stimulată puternic de Ilarie Chendi, avea să se nască în toamna anului 1910 mișcarea politică a „oțeliților” - nume dat de Chendi -, care, printr-o serie de articole nesemnate, publicare în ziarul *Tribuna*, va porni o vehementă campanie de „primenire”, atât împotriva conducerii Partidului Național Român, cât și a conducerii bisericii ortodoxe și a „Asociațiunii” și, în general, a „bătrânilor”.

Vâlva provocată de articolele lui Chendi care, nefiind semnate, au fost atribuite la început lui Goga, deși acesta se afla în străinătate, a fost imensă, *Tribuna* fiind violent atacată și acuzată de trădare, atât de către ziarul oficial al partidului, *Lupta* de la Budapesta, cât și de celelalte ziare afiliate acestuia, *Gazeta Transilvaniei* (Brașov), *Drapelul* (Lugoj)².

Față de ofensiva *Tribunei*, partidul s-a văzut nevoit să abandoneze și să sisteze *Lupta*, vechiul său organ oficial, care n-avea nici combativitatea și nici colaboratorii talentați ai *Tribunei*, și să înființeze un nou ziar, intitulat *Românul*, care, pus sub direcția lui Vasile Goldiș, a apărut la Arad la 1 ianuarie 1911.

Timp de un an și două luni, între cele două ziare se va purta una din cele mai îndârjite polemici politice cunoscute în Transilvania până atunci, fiind susținută și de celelalte publicații transilvănene. Din redacții polemica s-a extins și în diferitele comitete locale ale partidului și ale „Asociațiunii”. În condițiile de atunci ale vieții politice din Transilvania, o asemenea învrăjbită nu putea fi însă decât profund dăunătoare intereselor naționale.

Punctul culminant al polemicilor a fost atins la 24 decembrie 1911, când Alexandru Vaida Voievod, sub semnătura proprie, a acuzat în mod categoric de trădare pe Octavian Goga. *Lupta* ajunsese astfel la un punct în care nu mai era vorba de obișnuitele polemici de presă, oricât ar fi fost ele de violente, ci de acuzații cu consecințe politice, a căror veridicitate se cerea imperios lămurită³.

Ea a alarmat în aceeași măsură nu numai cercurile transilvănene, ci și pe cele de la București, liberale și conservatoare deopotrivă, situația românilor din Transilvania fiind una din

¹ digital-library.ulbsibiu.ro/jspui/bitstream/Octavian.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

componentele relațiilor diplomatice dintre România și Austro-Ungaria, tratatul de alianță cu aceasta și Germania, încheiat în 1883, urmând să fie reînnoit în curând.

Îndată după apariția fulminantului articol al lui Vaida, Goga a făcut astfel apel la Constantin Stere¹ pentru a-l ruga să vină, neîntârziat, la Budapesta pentru a clarifica și arbitra lucrurile.

Având asentimentul ambelor partide de guvernământ ale României, Stere s-a deplasat grabnic în Ardeal pentru a cerceta mai întâi temeiurile acuzației aduse lui Goga și, apoi, cauzele și țelurile luptei dintre cele două tabere².

Angajându-se în acest demers, Stere spunea că:

Mă duc cu gândul nu mai mult decât cu 10 ani înapoi - și mă întreb, dac-ar fi fost cu puțință să se înregistreze în Iași, sau în orice alt oraș al României, o manifestație de felul aceleia care a avut loc în seara zilei de marți 7 februarie?

Evident că nu.

Cu tot gloriosul său trecut de luminoasă cultură, ce a radiat pe întinsul întregului pământ locuit de români - putem afirma cu deplină convingere - că, în cuprinsul Iașului chiar, nu s-ar fi putut petrece acum 10 ani în urmă ceea ce s-a petrecut acum.

Pentru vremurile actuale, încă sunt sigur că se vor găsi unii cărora li-se va părea de necrezut faptul ce li-se aduce acum la cunoștință prin dările de seamă publicate prin ziare: peste 200 de cetățeni, dintre cei mai de frunte, ai aceluiași oraș, să se adune cu prilejul aplanării unui incident ardelean, pentru a se bucura de roadele intervenției fericite a unui concetățean al lor - indiferent, dacă sunt sau nu de aceleași convingeri politice cu dânsul.

Dat fiind împrejurările în mijlocul cărora trăim noi ceștia din România liberă, închiși, cei mai mulți, între zidurile chinezești ale intereselor personale - au dreptate scepticii cărora nu le vine să creadă în autenticitatea unei asemenea manifestații! Ni de ordin superior.

De aceea, după ce-i vom fi convins că lucrul s-a petrecut în adevăr, vom face împreună cu dânsii cor în a declara - slujindu-ne de o figură des uzitată în ultimul timp - că mobilul banchetului din Iași e o adevărată minune a secolului al XX-lea!

Și o mare încredere ne cuprinde sufletul.

Căci, dacă până mai ieri, locuitorii liberei României nu aveau o noțiune precisă despre frații din Ardeal, pe cari nu-i credeau demni de interesul lor decât în nevinovații ani de carte, când, cu un lăudabil avânt eroic, ignorau hotarele regatului, pentru a le înlocui - numai în imaginație sau chiar și pe hârtie - cu acelea firești: Nistru, Dunărea și Tisa - astăzi, ei se interesează tot mai mult, urmărind cu o crescândă pasiune și cel mai neînsemnat gest al celor de peste munți, înfrățiți cu noi prin dulcele grai și legea sfântă³.

Publicația *Românul* menționa în paginile sale că „furtuna de indignare ce a stârnit-o și în România ultra-șovina tentativă unguerească din Oradea-mare, interesul deosebit al unui distins cetățean al Iașului, d-l Constantin Stere, în incidentul Vaida-Goga, intervenția hotărâtă a unor

¹ Constantin G. Stere sau Constantin Sterea (n. 1 iunie 1865, Ciripcău, județul Soroca, Basarabia - d. 26 iunie 1936, Bucov Prahova) a fost un om politic, jurist, savant și scriitor român. Se stabilește la Iași unde-și face studiile la Facultatea de drept. După ce și-a afirmat concepțiile sale și crezul său politic în Evenimentul literar, revistă în care a debutat ca publicist în 1893, la 14 martie 1901, Constantin Stere a fost numit profesor suplinitor la catedra de drept administrativ și constituțional a facultății de drept din Iași, iar în 1903 a devenit profesor titular. Personalitate deosebit de complexă, cu activitate multilaterală - jurist, profesor, ideolog, gazetar, scriitor și om politic - Constantin Stere s-a situat pe linia unei tradiții vechi și nezdruincinate, a intelectualului angajat. Constantin Stere nu a putut face carieră politică, dar le-a fost superior, prin consecvența democratică, tuturor acelor care îl anatimizau (http://www.istoria.md/articol/585/Constantin_Stere,_biografie).

² digital-library.ulbsibiu.ro › jspui › bitstream › Octavian.

³ *Ibidem*.

IMPLICAREA LUI SOLOMON HALIȚĂ ÎN STINGEREA CONFLICTULUI GOGA-VAIDA

glasuri autorizate ca ale d-lor I. T. Ghica, Leonte Moldovan, etc. în chestiunea atacurilor pătimase aduse comitetului național - și altele - ne fac să exclamăm plini de bucurie: Se face lumină! Se face lumină!... De dânsa să se teamă dușmanii, căci cu cât razele ei vor deveni mai intense, cu atât îi va ucide mai fulgerător”¹.

Hotărârea de a se sărbători împăcarea fruntașului om politic d. Vaida-Voevod, cu poetul Goga, a fost adusă la cunoștința tuturor prin adrese individuale cu următorul cuprins:

„Românii ardeleni din Iași au luat inițiativa de a sărbători printr-un banchet împăcarea, atât de necesară triumfului cauzei românești, a celor doi fruntași de peste munți, dr. Alexandru Vaida-Voevod și Octavian Goga, împăcare realizată grație numai intervenției și autorității personale a concetățeanului nostru Constantin Stere”².

Constatând cu satisfacție și mândrie că la această inițiativă s-au asociat Î. P. S. S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei, P. S. S. Arhiepiscopul Nicodim Băcăuanul, precum și fruntași ieșeni, ale căror nume sunt cunoscute din apelul publicat prin ziarele locale, s-a organizat un banchet care a avut loc în sala „Societății de gimnastică” din str. Școlii de Arte, în ziua de 7 februarie, ora 19,30. Acest banchet a fost organizat de delegația românilor Ardelean din Iași, în frunte cu Solomon Haliță, I. T. Ursu, C. Sporea. Au răspuns acestei invitații peste 200 de persoane - avocați, profesori universitari, doctori, preoți, institutori, etc.³.

Primul toast a fost aceluși ridicat de d-l Nicolae Gane, membru al Academiei, pentru Maiestatea Sa Regele și întreaga familie regală, arătând bucuria ce o simte, împreună, cu toți, la încetarea războiului fratricid de peste munți, căci toate bucuriile și mahnirile lor sunt și ale noastre -, toasteză pentru d-nii Alexandru Vaida-Voevod și Octavian Goga și pentru d-l Stere, făuritorul împăcării.

A toastat apoi d-l Solomon Haliță care, în numele ardelenilor din Iași, a spus:

*Ca Ardelean poate n-ar trebui să iau cuvântul. Cred totuși de a mea datorie ca, în numele transilvănenilor ieșeni să aduc cele mai vii mulțumiri I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei Pimen, președintele de onoare al acestei întruniri impunătoare. Mulțumesc de asemeni cetățenilor Iașului cultural care au răspuns în număr atât de mare ideii noastre, de sărbătorire, dlui Matei Cantacuzino prof. univ. care prin prezența sa aici ne-a făcut o deosebită cinste, P. S. S. Arhiepiscopului Nicodim Munteanu. După aceste câteva cuvinte dl Haliță dă citire următoarelor telegrame. Citirea lor smulge ropote de aplauze publicului auditor*⁴.

Apoi a mulțumit tuturor celor ce au răspuns într-un chip atât de călduros invitației făcute și dă apoi citire telegramelor făcute din partea Î. P. S. S. Sale Mitropolitul Moldovei și Sucevei, arhiepiscopul Nicodim Băcăuanul, Andrei Bârseanu, *Gazeta Transilvaniei*, V. L. Lăzăreanu - Azuga, Gr. Dumitrescu - Paris, Brătescu-Voinești, I. G. Duca, prof. I. Simionescu, Liga Culturală Bârlad, G. Conștin - Velea, prof. D. Alexandresco, N. Cananău - centrul studentesc, Iași, Cercul românilor de peste munți, *Tribuna*, din partea mai multor ardeleni din Pitești - G. Constantinescu din Râmnicu-Vâlcea, din partea mai multor cetățeni din Bârlad - economistul Grigoriu - Vaslui, Gr. D. Vasiliu - Bârlad, Balamace din Pind, I. Zosin, din partea mai multor cetățeni braileni în frunte cu d. Leonte Moldovan, Gh. Burghel, Dorohoi, Penel, Pisoschi⁵.

În afară de persoanele mai sus, au mai asistat la banchet și reprezentanții revistelor *Arhiva*, *Viața Românească*, *Arta Rămână*, ziarelor bucureștene *Adevărul*, *Universul*, *Minerva*, *Viitorul*, *Opinia*, *Mișcarea*, precum și ziarele *Tribuna* și *Românul* din Arad⁶.

¹ *Românul*, Arad, Anul II, 1912, nr. 33 (11/24 februarie), p. 5.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Tribuna*, Arad, Anul XVI, 1912, nr. 34 (12/25 februarie), p. 5.

⁵ *Românul*, Arad, Anul II, 1912, nr. 33 (11/24 februarie), pp. 5-6.

⁶ *Ibidem*, p. 8.

MONAHIA OLIMPIADA SALVAN

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Era fiica unor urmași de grăniceri din Țara Năsăudului, din comuna Nepos (Vărarea). A purtat numele Floarea, s-a născut la data 7 mai 1883, din părinții Salvan Nicolae și Floarea.

Conform unor documente găsite în arhiva Episcopiei Ortodoxe din Cluj și anume un *Bilet formal de învoire* care conține următoarele date:

- Mănăstirea Agapia, jud. Neamț;
- Superioară (stareță) Maica Eufrosina (Epraxia) Cosmescu;
- Este vorba de luna august anul 1908;
- Numele monahiei care a solicitat acest bilet era Olimpiada Salvan (născută în Nepos sau Vărarea, județul Năsăud);
- Scopul: călătorie și afaceri familiare;
- Numărul biletului 32.

Cert este că nu s-a mai întors la mănăstire.

După Primul Război Mondial o găsim în Sângeorz-Băi ca „țitoare” a ieromonahului Ioachim Bâznog. Fiind nevoie de slujitori ortodocși în Țara Năsăudului, i s-a permis de către forurile bisericești ortodoxe superioare să slujească ca și preot de mir și să aibă familie. Cuvântul „țitoare” are înțelesul de soție în acest caz, spunându-se că din această relație s-au născut cinci copii. După alte presupuneri, informații de la cetățeni, se spune că ar fi fost orfani de război.

În anul 1926, după sfințirea bisericii ortodoxe cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din Sângeorz-Băi, după câteva luni, forurile superioare bisericești au dispus o anchetă prin preotul ortodox Ilarion Boțiu, care era și profesor de religie ortodoxă la gimnaziul năsăudean. Trebuie amintit faptul că biserica ridicată de ieromonahul Bâznog a fost prima după 1918 din Țara Năsăudului, fiind, practic, cel care a renăscut ortodoxia pe aceste meleaguri.

Preotul Boțiu menționa în acea anchetă că ieromonahul avea „țitoare” copiilor aflați în grijă pe maica Olimpiada (născută Sălvan, din satul Nepos-Vărarea), care a venit de la Mănăstirea Agapia (Neamț), a cărei stareță era maica Eufrosina Cosmescu (august 1908). În urma anchetei, preotul Ilarion Boțiu recomanda ca maica să se reîntoarcă la mănăstire, iar copiii să fie plasați într-unul dintre așezămintele (sociale) de ocrotire (nu se menționează numele niciunui și nici unde), dând un termen de 15 zile. Totodată era acuzat că nu și-a plătit „datoriile” după zidirea bisericii. Toate aceste concluzii le-a trimis forurilor bisericești superioare. Episcopia trimise răspuns în care se reluau cele hotărâte la 11 noiembrie 1926, la care se adaugă sugestiile făcute de preotul Boțiu, după cum urmează: „...te provocăm ca în înțelesul declarațiilor dumnitale să te desparți de maica Olimpiada (Salvan) trimițând-o la Mănăstirea Agapia în termen de 15 zile (la aceasta se vor opune o bună parte dintre credincioși, vecini, s.n.), să achiți toate datoriile rămase după zidirea bisericii și să-ți încasezi toate competențele ce știi că le-ai avea la dr. A. Măierean, Ion Sas, arhitectul Cramer, Căinar și Buia. Toate acestea le vei regula înainte de începerea noii colecte ce intenționezi a o face. Datoria de 25.000 de lei, plus interesele scadente, o vei achita din colecta nouă, dacă altfel nu se poate”¹.

¹ Arhiva Episcopiei Ortodoxe Cluj, Adresa nr. 6818/1926 a Episcopiei către Protopopiatul Bistriței.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Episcopia Ortodoxă îl delegă, din nou, pe revizorul eparhial Dumitru Antal pentru a întreprinde o nouă anchetă la Sângeorz-Băi, în anul 1928, în urma căruia întocmește un raport în care se precizează următoarele: „Prea Sfințite Stăpâne, ca să îndeplinesc ordinul nr. 4828/1928, în timpul cât am fost la Sângeorz-Băi am căutat să culeg informații asupra vieții ce o duce Ioachim Bâznog, care servește la biserica din comună și poartă numirea de preot călugăresc și duhovnic, să studiez activitatea sa din punct de vedere al intereselor și prestigiului bisericii noastre. Ca rezultat al celor aflate și constatate, am deosebita onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Ioachim Bâznog, de peste 20 de ani, trăiește în concubinaj (!) cu maica Salvan făcută călugăriță la Mănăstirea Agapia. Din această conviețuire nelegiuită s-au născut mai mulți copii din care trăiesc cinci¹, o fată măritată în sat, un fecior înrolat la miliție și trei mai mici care trăiesc cu părinții lor, în casa de lângă biserică. Maica Salvan umblă îmbrăcată călugărește, așa după cum umblă și Ioachim Bâznog. Conviețuiesc fără nici o rușine, în văzul lumii, într-o casă dărăpănată și murdară, așa după cum e și înfățișarea lor. Conviețuirea lor nelegiuită, începută după ce Ioachim Bâznog a fost tuns întru monah, e cunoscută de întreg satul și Valea Someșului încă de dinainte de război, bineînțeles, mirându-se toți care cunosc rânduielele monahale și bisericesti, că este tolerat de autori”².

Ceea ce se cunoaște mai departe este că monahia Olimpiada a continuat să-și ducă viața în Sângeorz-Băi având grijă de copii, dar fiindu-i alături și preotului la toate greutățile și necazurile prin care au trecut.

La data de 22 august 1944 a trecut la cele veșnice, data înregistrării decesului fiind înregistrată la 24 august de către funcționarii primăriei din localitatea *Oláhszentgyörgy*, adică *Sângeorz-Băi* (erau anii dictatului de la Viena) în vârsta scrie că era 61 ani³.

67		3 ora							
	1944	1944	Salvan	g.	61		nehai		
	Aug.	Aug.	Flora	kel.	61		Salvan		Kecart.
	24.	22.			ora		Sullas		peru
68		d.u.	Oláhszentgyörgy				nehai		
		7 ora					Nicolau		
							Anna		

¹ Într-un memoriu al canonicului dr. Victor Bojor de la Episcopia greco-catolică de Gherla contrazice această teorie afirmând despre acești copii că sunt „orfani” (Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, Fond *Episcopia greco-catolică Gherla*).

² Arhiva Episcopiei Ortodoxe Cluj, Referatul pr. Dumitru Antal cu nr. 5870/5856 din 7 noiembrie 1928 către Episcopie.

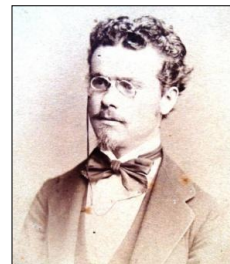
³ Arhiva primăriei Sângeorz-Băi, Biroul de Stare Civilă.

MONAHIA OLIMPIADA SALVAN

Fotografia din arhiva personală a Mariei Scurtu din Sângeorz-Băi, descendentă din această familie

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

- PUBLICISTICA -

NĂSĂUD 11 SEPTEMBRIE 1879

Domnule Redactor!

Prin poșta de astăzi am onoare a vă expedia câte un exemplar de statut, de prospect și de declarațiune pentru subscriere de acții ale societății acționare „Hebe” ce se înființează în Năsăud cu scop de a ridica băile (scaldele) de pe valea Someșului. Îmi permit, totodată, a vă ruga ca să binevoiți a lua notițe despre cuprinsul acestor acte în unul din cei mai de aproape numeri ai ziarului d-voastră.

În legătură cu acestea, vă rog a publica și rugarea ce o adresez la toți acei domni care au primit aceste acte de la comitetul provizoriu al înființatei societăți acționare „Hebe” pentru a câștiga acționari, ca să binevoiască a ne răspunde până mult în 16/28 Septembrie despre rezultatul obținut, ca să ne putem orienta în privința afacerilor noastre ulterioare. Bani ce se vor trimite conform § 9 din statut președintelui societății dr. Stefan P. Pop, se vor cuita îndată după primire provizoriu până la primirea acțiunii formale.

Mulțumindu-vă anticipat pentru publicarea acestor șire în coloanele ziarului d-voastră vă rog primiți s. c. l¹.

SOCIETATEA ACȚIONARĂ „HEBE”

În Năsăud s-a format o societate pe acțiuni română, care și-a pus de scop luarea în arendă și ridicarea băilor minerale din Sângeorgiul românesc. Salutăm cu bucurie această întreprindere, mai întâi pentru că este o întreprindere românească, de care prea arareori ni se dă ocazia de a înregistra, apoi pentru că are un scop în adevăr folositor și practic. Reproducem aici partea esențială a prospectului ce ni s-a trimis de către d-l secretar al Societății, care sună așa:

În comuna Sângeorgiul românesc, ce zace cale de patru ore departe de la Bistrița și Năsăud se află un izvor de apă minerală, care atât după analiza făcută cât și după cantitate, este pusa între cele dintâi ape minerale ale Europei. Analiza chimică făcută de Dr. Folbert în anul 1858 a constatat în 10.000 părți calculate următoarele părți constitutive: Kalium clorat 2.9314, Clor-natriu 26.1055, Iod-natriu 0.0495, Kalium sulfurat acetos 0.0094, Natron sulfurat acetos 3.9804, Natron carbonic acetos 24.4454, Var carbonic acetos 12.1056, Sare amară 4.4474, Oxid de fier 1.2064, Acrime salicilică 0.3987, Argilă neutră 0.1708. Suma părților fixe 75.8505, Acrime de cărbune de jumătate legată 17.8177, Acrime de cărbune liberă 20.8226. Suma tuturor părților 114.4918.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XLII, 1879, nr. 72, p. 3.

SOCIETATEA ACȚIONARĂ „HEBE”

Temperatura izvorului este 12-13° R. În prospectul terapeutic apa din Sângeorgiu are mare asemănare cu cea de la Vâlcele (Élőpatak), are însă preferință aceea ca fiind ape multe să poată întrebuința și folosi pe lângă cura de băut și ca scalde reci și calde. Cu efect excelent se întrebuințează contra catarelor învechite și acute de piept, stomac, intestine, beșica de urină, etc., contra hemoroizilor de tot soiul, contra febrei înveterate specialmente infarctelor de splină și ficat, mai încolo contra debilității funcțiunii organelor digestive, contra anomaliilor în menstruație, blenoreelor și altor catare de uter, contra pietrificărilor în rărunchi și beșică, contra scrofulelor, contra a tot soiul de debilitări nervoase, ipohondria, isteria, etc., etc. În frumoasa și de ape minerale mănoasă Transilvania natura nicăieri nu a postat așa favoritor apele minerale ca în valea Rodnei, adică a Someșului Mare, pe când cei ce fac cură la Vâlcele au a călători zile întregi până la Borsec spre a face cura finală, aici începând cura în Sângeorgiu, după curs de 4 săptămâni, iau vreo câteva scalde intermediare în baia „Antonia” depărtare de o milă de la Sângeorgiu, unde temperatura apei este cam 10° R., apoi 8-10 scalde în „Valea Vinului”, care are o temperatură de 7-8° R. și este a se asemăna cu Lobogo de la Borsec.

Izvorul de la Sângeorgiu este proprietatea comunei, care a și făcut unele stabilimente pentru scalde calde și reci, precum: 4 bazine spațioase pentru scaldele reci în care curge apa condusă prin țevi directe din izvorul principal, 14 cabine pentru scalde calde cu 21 căzi de scădat, care se încălzesc prin vapor condus în fiecare cadă prin țevi de la mașina încălzitoare, etc. Fiindcă stabilimentele existente nu corespund pe deplin scopului, iar comuna proprietară nu dispune despre mijloace, pentru că ridicând edificiile necesare să se poată ridica scalda după cum s-ar putea; de aceea subscrișii, cunoscând bunătatea, puterea vindecătoare și rezultatele minunate obținute până acum în acest respect, ne-am decis a înființa o societate acționară, care are de scop să ia în arendă apa minerală sus numită pe un timp de 30 de ani. Pentru scopul acesta am și făcut un acord provizoriu cu comuna proprietară cu condițiuni foarte favoritoare, care acord s-a și primit în principiu de către comitetul comitatens și se va supune aprobării celei dintâi a adunării generale a societății.

Din statutul societății acționare „Hebe” extragem cu privire la compunerea societății și a subscrierii acțiunilor următoarele: Reședința societății este Năsăudul; ea se înființează pe 30 de ani; capitalul fundamental se statorțește la 10.000 fl. v. a. capitalul de operațiuni, se va acvira prin emiterea de 200 acțiuni a 50 fl. plătite deplin pe numele subscriitorilor. Luarea acțiunilor se face prin subscrierea unei declarațiuni, la care subscriere acționarul solvește 20% din valoarea nominală a acțiunii și 1 fl. după fiecare acțiune ca taxă de înscriere. De aici încolo tot la 30 zile câte 10% până la solvirea completă. Pe lângă acestea, statutul conține în 41 de paragrafe multe dispozițiuni speciale, despre adunările generale, despre direcțiune, consiliul de inspecțiune s. c l. Subscrierea durează până în 30 Septembrie a. c. Declarațiunile sunt a se adresa d-lui Dr. Ștefan P. Pop în Năsăud¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XLII, 1879, nr. 73, pp. 3-4.

DIN CORESPONDENȚA LUI ARTEMIU PUBLIU ALEXI CU IOAN MICU MOLDOVAN

IOANA BOTEZAN – LIVIU BOTEZAN¹

La Filiala Arhivelor Statului din Cluj-Napoca, în fondul Blaj, se păstrează vasta corespondență primită de profesorul blăjean Ioan Micu Moldovan, principalul discipol și colaborator al filologului Timotei Cipariu. Din această corespondență am selectat zece scrisori provenite de la Artemiu Publiu Alexi din perioada 1865-1883. Este perioada în care el a funcționat ca învățător la școala de normă din Sângeorz-Băi; a pregătit și a susținut examenele de doctorat în științe ale naturii la Universitatea din Graz; a predat științele naturale la noul înființatul gimnaziu din Năsăud. El s-a impus printr-un înalt profesionalism ca învățător și profesor; printr-o serioasă muncă științifică, publicând studii de specialitate; printr-o susținută activitate propagandistică de popularizare a cunoștințelor științifice în cadrul Astrei; prin preocupări literare și istorice pe care le-a făcut cunoscute în diferite ziare și reviste românești și chiar prin lucrări editate în volume separate cum a fost *Rezbelul orientale ilustrat*, elaborat împreună cu Maxim Pop. Indiferent de domeniul în care s-a afirmat, el a dat expresie unui arzător spirit național, unui atașament deosebit față de soarta poporului român al cărui fiu era, străduindu-se să-și aducă aportul la emanciparea lui de sub jugul oprimator străin și să contribuie la progresul cultural al neamului său. Din acest punct de vedere poate fi asemuit cu, contemporanul lui, Constantin Drăgescu.

Totalul atașament față de destinul poporului român se reflectă și în scrisorile trimise de Artemiu Publiu Alexi fostului său profesor de la Blaj, pe care le publicăm mai jos. Dacă în prima scrisoare expediată de la Sângeorz-Băi se referă doar la trimiterea de la Blaj a unui certificat școlar în vederea continuării studiilor, următoarele șase, pe care le-a redactat la Graz, conțin informații interesante de natură politică și culturală. Cea mai interesantă poate fi considerată informația privitoare la aportul Blajului în chestiunea organizării serbărilor de la Putna dedicate domniei lui Ștefan cel Mare, care trebuiau să prilejuiască întâlnirea reprezentanților tuturor „provinciilor daco-romane” pentru a demonstra solidaritatea lor națională.

Relatările cu caracter politic se referă, de asemenea, la multitudinea partidelor politice din Austria, dar, mai ales, la deosebirile dintre activiștii bănățeni și pasiviștii transilvăneni. Autorul scrisorii, exprimându-și satisfacția față de triumful pasiviștilor la conferința de la Alba Iulia, demonstra că era un fervent partizan și susținător al acestora. Atitudinea lui pro-pasivistă reiese și din expresiile dezaprobatore pe care le formulează în legătură cu atitudinea lui Vicențiu Babeș și, îndeosebi, cu privire la orientarea ziarului acestuia, „Albina”. O atitudine asemănătoare manifestă și față de poziția liderilor năsăudeni.

Pe plan cultural, corespondența lui Artemiu Publiu Alexi cuprinde informații cu privire la o serie de cărți de istorie apărute după revoluție. Pe unele din ele i le aduce la cunoștință fostului său profesor. Astfel, este cazul cu cartea lui Albersteins, în trei volume, despre revoluția maghiarilor din 1848-1849, a cărei prezență i-o semnalează la un anticariat din Graz, întrucât știa de pe timpul cât fusese elev la Blaj că îl interesa pe Ioan Micu Moldovan. În cazul altor cărți, îi cerea fostului său profesor să-i ajute să și le procure sau să i le împrumute pentru a se documenta. În categoria acestor cărți figurează *Istoria critică a românilor* a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, precum și cele ale bănățeanului Vasile Maniu apărute la București cu titlurile: a) *Unitatea latină*

¹ Articolul a fost preluat din *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie – Tomul XXIX*, Cluj, 1989, pp. 535-544.

IOANA BOTEZAN – LIVIU BOTEZAN

sau cauza română în procesul naționalităților din punctul de vedere istoric, juridic și politic; b) Misiunea Occidentului latin în Orientul European. Cu privire la acestea, dar și referitor la o altă lucrare a lui Vasile Maniu despre originea românilor, Artemiu Publiu Alexi exprimă părerea că ele și altele asemănătoare ar trebui răspândite, nu numai în Franța, ci și în Italia, Anglia și, în general, în toate țările cu regimuri democratice, pentru a câștiga opinia publică europeană în cauza emancipării naționale ale românilor.

Faptul că, tânărul doctorand de la Graz, se gândea la perspectiva și posibilitatea eliberării provinciilor românești care se mai aflau sub jugul oprimator străin, în vederea unirii cu România, rezultă din informația oferită fostului său dascăl despre înrolarea lui ca voluntar în armata austriacă pe timp de un an. În legătură cu această înrolare, el mărturisește că s-a decis să o facă, nu pentru că ar fi partizan al militarismului pe care-l ura, ci fiindcă a ajuns la concluzia că nu ar fi rău ca tinerii români să învețe arta militară pentru a fi capabili la momentul oportun să conducă poporul în lupta de emancipare națională. În acest sens exprimă părerea că dacă junii români ar fi procedat astfel înainte de 1848, cu ocazia revoluției ar fi putut obține mai mult pentru poporul lor decât au reușit să realizeze.

Pentru seriozitatea de care era convins că trebuie să-și facă datoria față de propriul popor, ilustrativă este atitudinea dezaprobată față de acei tineri români trimiși la studii care, în loc să muncească pentru a-și însuși cunoștințe temeinice în vederea exercitării viitoarei lor profesii, își pierdeau timpul în cafenele și se înglodau în datorii. O atitudine similară manifesta și față de acei tineri care umblau după „gheșefturi”, în loc să studieze.

Scrisorile lui Artemiu Publiu Alexi reflectă însă și greutățile pe care le-a avut de înfruntat în anii doctoranturii de la Graz și apoi ca profesor, la Năsăud, de științe naturale. Într-o scrisoare din 1874, trimisă de la Năsăud, el se plânge că nu-și poate îndeplini în mod eficient profesiunea din lipsă de material didactic, pentru a cărei procurare comitetul școlar refuză să-i aloce fondurile necesare. A reușit, totuși, să remedieze parțial lipsurile, devenind membru al Societății de zoologie și botanică din Viena, care i-a trimis o frumoasă colecție de insecte, cochilii și plante. Greutățile pe care le avea de întâmpinat răzbat și din ultima scrisoare din 1883. Din ea rezultă că se gândea să renunțe la funcția de profesor de la gimnaziul din Năsăud și să se prezinte la concursul de învățător anunțat în ziare pentru școlile din Tohan, Veștem și Lisa, care i-ar fi asigurat, pe lângă locuință și lemne de foc, un salariu de 300 florini.

În sfârșit, o scrisoare din 1877 relevă atașamentul lui față de Astra. Prin ea se arată dispus să pună orchestra gimnaziului din Năsăud la dispoziția comitetului de organizare a adunării generale anuale a Astei care urma să aibă loc la Blaj.

Correspondența lui Artemiu Publiu Alexi cu Ioan Micu Moldovan merită să vadă lumina tiparului nu numai pentru că relevă un mare suflet de român, ci și fiindcă pune noi documente la dispoziția cercetărilor care se ocupă cu istoria politică și culturală din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

ANEXE

I

Sângiorz Băi, 11 septembrie 1868

Mult stimată domnule profesor!

[Î]mi iau libertate a mă adresa cu aceste șire către dvoastră, rugându-vă ca să aveți bunătate a-mi trimite testimoniul de pre semestrul II, având mare lipsă de dânsul la comisiunea

DIN CORESPONDENȚA LUI ARTEMIU PUBLIU ALEXI CU IOAN MICU MOLDOVAN

reclamatoria, pentru că într-o ordinațiune guvernială despre documente se zice că afară de testimoniile de maturitate, trebuie să se alătore și testimoniile de maturitate, trebuie să se alătore și testimoniile de pre anul ultim, unde sunt specificate obiectele; apoi, firește, că numai aceia cari vor avea eminența vor fi eliberați. La plecarea mea din Blașiu am căutat pre dl. Blășianu, însă nu l-am aflat; am înțeles mai târziu că testimoniul se-ar fi aflând la fr[atele] Nicolau Petru, însă neavând timpul a-l mai căuta, am rugat atunci pre fratele Petrea Solomon a mi-l trimte; însă până acuma nu mi l-au trimis; de ace[e]a [i]mi iau libertate a vă ruga pre dv. Ca de cumva se va fi aflând la N. Petru, să aveți bunătate să mi-l expediați cât de îngrabă, căci reclamarea va fi cel mult până în 20 l. c. și eu nimic nu am știut până azi, când m-a provocat judele cercuale. În caz când nu se-ar afla la fr[atele] N. P., vă rog umilit să întrebați unde se-ar afla. Noutăți nu prea avem, timpu[l] foarte frumos, bucate frumoase, strugurii noștri (pre vârful brazilor și a molizilor) încă se grăbesc cu coptu[l]. Oaspeți la scaldă nu avem numai pre unchiul Macedon și pre d[omnul] profesor Moldovan din Armenopole.

După trecerea reclamării, de-mi va fi favoritoria și după căpătarea poate a pașaportului, poate trecând spre România voi veni prin Blașiu, căci patrioții mei din Năsăud, temându-se că voi muri în Wiena, mi-a[u] retras stipendiul asigurat pentru filosofie: acum suflă în drâmbă jupâne Alexi. Mie nu-mi pare rău, numai mi-e milă de slabii și bunii mei părinți dacă m-ași depărta, dară providenția-mi va ajuta. În Năsăud a venit de prof[esor] nou I. Marcianu; director provizoriu până la venirea lui Lazăr din Wiena e Papiu.

A dvoastre stimătoriu,

A. P. Alexi m. pr.,
om necăjit.

S. Georgiu Românesc, 11/9, 1868.

(Original, Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9012).

II

Graz, 27 decembrie 1869

Iubitul meu profesor!

În zilele trecute umblând prin anticariile de aici spre a căuta niște cărți școlastice, am aflat una istorie intitulată: „Chronologisches Tagebuch der magyarisch: Revolution 48-49, von I. I. v. Adlersteins” în 3 tomuri legată frumos.

Aducându-mi aminte, că la o licitațiune (nu știu a fericitului Bob ori a lui I. Pop), la care am cumpărat eu suscitata istorie, dta te-ai sprimat că-ți pare rău că nu ai licitat dta acea istorie; deducând de aici că ai avea nu puțin interes, mă grăbesc a te încunoștința, că, dacă dorești a o avea, de aici că avea nu puțin interes, mă grăbesc a te încunoștința, că, dacă dorești a o avea, de aici prea lesne și-o pot câștiga, adeca s-o capeți per Post Nachnahme. Prețul este 2 f. 70 cr., cred însă că neinteresându-se nime de ea [i]mi va lăsa-o și mai jos.

Lumea politică pre aici e în foarte mare mișcare; dualiști, federaliști, aristocrați, centraliști și știe dzieu câte partide. În întreaga Stirie se află 43 societăți politice. Oare când se va afla în Transilvania numai barem una, una românească?

Junimea română de pre la facultățile înalte are intențiunea a convoca o întrunire a întregii junime din toate provinciile Daco-Romane și anume fiind mai favoriți de regimul cislaitanic în Bucovina la monastirea Putna. Timpul nu e decis, poate pre septembrie [18]70.

IOANA BOTEZAN – LIVIU BOTEZAN

Vederemo. Ce opinie ai da la asta? Consultări mai seroase împreună cu bărbații noștri politici vor urma. Dea providența ca să-i succedă!!

Fapta rușinoasă a năsăudenilor, resp[ectiv] a lui Beșianu, m-a lovit puternic!

Elementul slav din Sud-Stiria încă nu a venit la deplina sa co[n]știință și demnitate, dar se mișcă pre încetul.

Salutările mele cordiale iubitorilor dtale colegi, ear dta la revedere primește o salutare și strângere de mână românească de al dtale devotat stimătoriu,

A. P. Alexi m. pr.

Graz, 27/12, 1869.

Sărbători fericite!!!

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9013).

III

Graz, 28 ianuarie 1870

Iubitul meu profesor

Preșita domniei tale scrisori detto 18 l. c. am primit-o; mulțumesc de consiliul dat cu privire la planul de convenire la Putna; [î]l vom urma! Comitetul, ce am înțeles că s-a format în Viena, cred că va lucra astfel. Cu respect la planul de convenire al d-voastre în Blașiu, despre care avui bunătate a-mi împărtăși, nu pot să-mi exprim decât bucuria și salutare din inimă. Această întreprindere cred a fi foarte meritată; cel puțin popoarele liberale cari ne tot impută că t[ransil]vănenii nu arată nici un semn de viață, vor vedea și se vor convinge că aceia nici acum nu dorm. Zic că ar fi timpul ca să ne mișcăm altcum; să arătăm alte probe de viață. Între marginele legii, punând umăr la umăr, să ne luptăm pre a câștiga simpatiile popoarelor liberale. Să demascăm în fața lumii toate blăstămățiile comise față cu noi, căci numai așa ne vom putea apropia de meta dorinței și aspirațiunei noastre românești.

Broșurile lui Vasile Maniu și cu deosebirea lui C. Zamolxe eșite la paris sunt tare nimerite. N-ar strica când astfel ar eși barem în Anglia și Italia, ca așa să ne cunoască lumea toate suferințele și patimile noastre. Alte națiuni de asemenea soartă au înființat reuniuni spre acest scop; o astfel de reuniune nu ne-ar strica nici nouă. Din Năsăud mi se scrie că preste scurt vor să capete de președ. La sedră pre un ungar în locul lui I[foachim] Mureșianu, căci, vezi doamne, fratele Ioachim nu se lasă a fi păpușa lui Bohățel. Portarea năsăudenilor e tare de condamnat: nu ne fac nici o onoare. Lipsesc bărbații independenței și principiului.

Istoria amintită am lăsat-o a se speda pre poșta de astăzi cu prețiu de 2 f. 50 cr. v. a. (Nachnahme).

Cu privire la poeziile lui Dr[ăgescu] [î]mi pare rău că astă dată nu pot servi, neavând nici un exemplariu; însă preste scurt [timp] le voi trimite cu atare pachet ce-l voi speda în Blașiu. Aștept în tot minutul sosirea unui pachet de copii ce mi-a promis frat[ele] Dr[ăgescu] a-mi mai speda aici, de unde le voi împărți în toate părțile. Mi se scrie din Gherla că pre acolo ar fi lăfită faima că Fekete a să reiasă de episcop la Gherla hel bogat: nu știu încât va fi adevărată astă faimă; nu știu ce instrumente va fi având măriia sa prin Pesta; mă cuprinde însă teama că va fi adevărat și atunci vai de noi! Altă bătaie de la Dziu nu ne trebuie!

Urându-ți tot binele, te salută cu afecțiune și iubire al domniei tale stimător;

A. P. Alexi m. pr., a philos.

DIN CORESPONDENȚA LUI ARTEMIU PUBLIU ALEXI CU IOAN MICU MOLDOVAN

Graz, 28/I, 1870.

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9014).

IV

Graz, 2 aprilie 1872

Stimate domnule!

Permite-mi indiscrețiunea de a te conturba în serioasele dtae ocupațiuni cu o rogare. Nu cumva ai dta de vânzare opul lui G. Manu mi se pare intitulat „Universitatea latină în Orient” sau așa ceva, tipărită în București? Ași avea foarte mare lipsă de dânsul. Eu l-am avut când eram la Viena, însă mi s-a pierdut. Te-ași ruga să aibi bunătate a mi-l trimite cu Postnachnahme. Iar dacă nu-l aibi de vânzare însă pentru dta, m-ai deobliga tare mult când ai binevoi a mi-l înprumuta spre un timp.

Din 1 oct. A. tr. Sum înrolat la miliția ca voluntariu pre un an. Învățiu a învățti sabia și a ținti bine. Sufăr dauna căci pierd un an de studiu, însă mă consol cu aceea că învățiu arta militară, care – cine mai știe – încât poate să-mi prindă bine. Neamțul mă învață a mânu și a ținti bine, însă nu știe pre seama cui. Ași gratula colegilor și întregii junimi române când ar învăța astă artă, nu doară că așa adora militarismul; din contra-l ignorez, [î]l urăsc din zi ce merge ca o crimă contra umanității; așa dori însă ca junimea română să învețe arta militară, ca la momentul binevenit să fie în stare a conduce... să salveze gloria română, virtutea antică și, mai mult, patria română, cauza românismului. Să fi fost acest sistem de înrolare înainte de 48, prin 1840 etc., după mine efectul anilor 1848-9 era mai favoritoriu pentru noi și astăzi poate am sta cu mult mai bine.

Activiștii ardeleni mi se pare vor să miște toate pietrele pentru noile alegeri. Eu cred că seriozitatea cauzei, chestiunea existenței viitorului nu va lăsa pre românii ardeleni a se seduce pre ghiață, oricum sunt de împărăchiați, neuniți și păcătoși.

Starea României libere o plâng și o compătinesc. Aice s-au adunat o cunună frumoșică de tineri români la vreo 17. Știu că te-ar interesa și pre dta a ști ceva din viața dânzei; însă permite-mi să nu-ți scriu nimica; știu că nu asta [î]ți voi face mai bun serviciu; cel puțin nu-ți voi amări sufletul.

E destul să amintesc că ne lipsește educațiunea, educațiunea etică și socială. Ne lipsește mai departe, după pușina mea experiență, zelul, activitatea. Tinerimea noastră preste tot, venind la universități, nu știe mai bun lucru decât – căpătând așa-numita libertate academică – să păzească cafenele, să joace biliard etc., de unde urmează apoi neglijarea studiilor și înmormântarea în datorii. E tristă asta, însă în mare parte e așa. Să te ferească Dzeu apoi de întruniri serioase, mature; să te ferească Dzeu de cordialitate și socialitate, care e de o absolută necesitate pentru om și în specie pentru junime.

Eu am fost un timp îndelungat morbos. Studiile filosofice sunt puse deocamdată ad acta. Sum prea ocupat de cele militare.

În urmă, primește te rog, st[imate] domnule!, asigurarea profunde mele stime, considerațiune și iubire ce ți-o cultivă al dtae devotat,

A. P. Alexi,
auditoriu de filos. la universitate

Graeciu, 2/4, 1872.

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9015).

IOANA BOTEZAN – LIVIU BOTEZAN

V

Graz, 27 august 1872

Stimate domnule!

Opul lui Vasile Maniu „Unitatea latină”, împreună cu „fundația Șuluțiană și „Con[ferința] de la Alba Iulia”, comitate de gentila-ți scrisoare, le-am primit. Primește-mi profunda mulțumită. Opurile destinate le-am împărțit...

Și acum permite-mi, te rog, cu molestarea unei rugări. Nu cumva se află la dta un alt op a dlui Maniu mi se pare intitulat: „Misiunea latină în Orient” sau așa ceva? Mult m-ai deobliga putându-mi-l împrumuta barem pre un timp scurt, căci nu-l capăt nicăire.

Asemene te-ași ruga, de se află la dta interesantul op istoric a lui B. P. Hașdeu „Istoria critică a românilor”, a-mi trimite ambele broșure cu Post-Nachnahme.

Purtarea ardelenilor din Alba Iulia m-a umplut de bucurie. Fie ca pre astă cale să se fortifice solidaritatea și unirea națională, cari singure pot reporta triumf. Năsăudenii mei și-au jucat rolul și acuma, fie-le de bine. Istoria însă, fie siguri, nu-i va uita... Teroare, panică, însă copilărească, se pare a fi cuprins pre activiștii lui Șaguna et marelui Babeșiu... [Î]ți mărturisesc că cetind Albina mă cuprind friguri. Atâta ambițiune vană, atâta laudă și iar laudă de sine nu mi s-a mai dat de cap...

Mai am 34 de zile, apoi adio miliție. Am pierdut mult în ăst an, dar am și profitat mult.

Portarea năsăudenilor mei, resp[ectiv] a celor de la fonduri, față cu mine din ce în ce devine mai paradoxă. Am cerut îmbunătățirea stipendiului, căci scumpetea e mare și aice și crește pre zi și nu mai pot reeși cu suma de 400; mi-a zis că nu au bani. Am cerut să-mi prelinimizeze taxele de riguroase filosofice, dar... nu au bani, fu răspunsul... Ei bine, nu ași zice nimica dacă ar fi răspuns tot așa și celorlalți colegi ai mei. Lui dr. Mălăiu și lui Tanco, care n-are numai rigurosul ultim, le-a asigurat taxele; mai mult de taxă, fără vreo mică observațiune.

Nu înțeleg de ce cu mine astă tractare! Poate așa a voit Bohățel și mamelucii săi, care se uită cordișiu la mine... Nu știu unde voi ajunge cu dlor... E destul; acum sum în cea mai mare perplexitate. În decursul acestui an întreg, făcui cu mult năcaz un riguros, acum trebuie să stau în loc, căci dacă voi sutrage taxele din suma de 400, nu-mi rămâne numai 280 f. c.; apoi cu ce trăesc, să iau lumea în cap!! Starea-mi e foarte precară, deprimătoare...

În săptămâna trecută a[u] trecut 2 tineri din veneția, după cum ne spune Albina, de la „Propaganda”. Să nu crezi că s-au prezentat la vr-un român de aivi, din contra, s-au furișat de noi, dar le-am dat de urme... Acei d[omni] tineri vor să joace rola lui Miescu de an, să adune prenumeranți pentru „Propaganda”, ca să aibă ce prăda în sus și în jos. Știi cine sunt acei 2 tineri? Unul e dl. Alexandre, autorul Statisticei și a „Rez[belului] franco-teutonic” sub Bujor; după ce a înșelat pre d[omnul] Cieslaru și pre publicu[l] român, a început alt „Geschäft” în veneția cu Propaganda. Abilul Alșexandre e un tânăr de pre la Hațeg, fu scriitoriu la d[omnul] dr. Petco; et 2 e un d. Ioan Niculescu, fost speditor la poșta din Blașiu. Vă fac atenți pre acolo. Atâta am auzit.

Mă mir de ziaristica noastră... Anul trecut, făcând pre d[omnul] Al[exandru] Roman atent, avui un lung colocviu; n-a voit să-mi creadă... Aici e una istoria lungă de „Schivindelei”, dar și misterioasă.

Te salută al dtale pentru totdeauna devotat,

A. P. Alexi m. pr.,
cătană nemțească.

Cum se află dl. Cipariu?

DIN CORESPONDENȚA LUI ARTEMIU PUBLIU ALEXI CU IOAN MICU MOLDOVAN

Graz, 27/8, 1872.

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9016).

VI

Graz, 12 noiembrie 1872

Graeciu, 12/11, 1872

Stimate domnule!

Biletul dtale din 25/10 l-am primit. Primește te rog mulțumită. M-a întristat foarte știrea despre starea dtale amalată. [Î]ți doresc din inimă reînsănătoșire.

La întrebarea dtale nu ți-am putut răspunde până acum, fiind în așteptarea unui răspuns de la București tot în cauza istoriei lui Hașdeu. Încă în luna lui septbrie, am rugat pe d[omnul] Teodorescu ca – văzând că de la dta nu primește răspuns – să-mi mijlocească prin vrun librariu de acolo primirea opului. Am tot așteptat și aștept încă.

În zilele din urmă l-am rugat unadată, ca în timpul cel mai scurt să mă informeze despre lucru. Mulțumindu-ți de bunătatea documentată cu mine, vin domnul meu să te molestez încă cu rugarea ca să binevoești a mai rezerva acel exemplariu încă un scurt timp, până la primirea unui răspuns din București. Pentru că în caz când așiu primi din București, nu așiu avea ce face cu 2 exemplare, cari sue la un prețiu consideraver. Îndată ce voi primi din România informațiune, de primesc ori nu opul te voi aviza, ca să mi-l trimiți ori nu. Până atunci te rog de așteptare. Primește complimentele de la fratele Tanco; dânsul a finit doctoratul și până la anul va fini, cred, și cenzura profesorală.

De dracul am scăpat; de suvenire mi-a rămas totala debilitate a ochilor, ce mi se cauză cu ocaziunea manevrelor de vară...

Rămân al dtale cu profundă stimă și iubire.

A. Alexi

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9017).

VII

Năsăud, 2 aprilie 1874

Năsăud, 2/4, 1874

Onorate domnule!

Vin a răspunde la gentila dtale din faur. Cauza că nu ți-am răspuns a fost că în chorul nostru s-a fost făcut multă vorbă pentru procurarea unui exemplariu din Istoria critică pre seama bibliotecii gimnaziale. Am așteptat ca să te pot ruga de toate odată. Până în moment însă nu s-a făcut nimica.

Te rog deci, cu astă ocaziune, a-mi trimite totul ce ai din istoria lui Hașdeu; asemenea și pre venitoriu.

Nu cumva ai pre Răzvan Vodă a lui Hașdeu și Poeziile lui H. Grandea?

Te-ași ruga a mi le trimite. Paralele ți le voi trimite în rate lunare.

IOANA BOTEZAN – LIVIU BOTEZAN

Cu instrucțiunea nu stăm nici noi pre aci așa splendid, cel puțin nu așa precum ași dori eu... Speciale la instrucțiunea științelor naturale am dat de dificultăți mari: a) nu am manuale corespunzătoare, cele din România sunt mare parte întortococate și nepractice; b) [i]mi lipsește esențialul, adeca cabinetul naturale. Apoi dta știi că studiul științelor naturale în teorie, fără u[s]tensile, fără preparate, modele etc., este una absurditate colosală. Te vei fi convins de la expuzițiunea vieneză, din despărțământul instrucțiunii publice, ce colecțiuni se pretind pentru școalele medii, dacă istrucțiunea are să fie folositoare. Aci, ce e drept, s-ar putea face mult în astă privință, însă comitetul sau nu înțelege, sau nu vrea a înțelege despre toate aceste... În decursul acestui an abia l-am adus de mi-a procurat un schelet și a făcut institutul membru la Societ[atea] zoologică și botanică din Viena, de la care am și primit ieri o frumoasă colecțiune de insecte, conchilii și plante ierbarice cel puțin în prețiu de 40 fr. v. a.; asemenea opurile societății. Aceste toate pentru un prețiu anuale de 4 fr. 50 cr. v. a... Ași recomanda și blășianilor a face acesta pentru institutul gimn[azial]. Nemții sunt cu deosebită considerare față cu institutele noastre, văzând că ne interesăm de cultură, căci numai în modul acesta vom familiariza științele naturale, cari sunt de atâta lipsă astăzi.

Primește te rog asigurarea celei mai distinsă considerațiune ce-ți cultivă pentru totdeauna al dtale stimătoriu,

A. P. Alexi m. pr.

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9018).

VIII

Năsăud, 30 iunie 1877

Năsăud, 30 iunie c.n. 1877

Domnul meu!

Permite-mi a te molesta prin aceste șire și să termin prin una rugare: În „Telegraful român” am cetit zilele trecute că comitetul despărțământului Asociațiunii ar fi decis a nu primi adunarea generală a Asociațiunii la Blașiu. Te rog a mă informa dacă este aceasta în consonanță cu adevărul.

Pentru cazul când adunarea Asociațiunii se va ține în august la Blașiu, [i]mi permit a te ruga să binevoiești a mă informa: a) dacă mai au la Blașiu studenții muzică instrumentală? b) în cazul negativ [i]mi permit a te ruga de informațiune că nu ar putea veni orchestrul studenților noștri pentru a funcționa atât la baluri (dacă se vor arangia), cât a da concerte și a-și isprăvi treaba preste tot, ce va trebui și va cădea în resortul muzicii. Despre succes te pot asecura anticipative. Orchestrul este compus din 16 persoane, condus de un magistrul de capelă [de] la miliție, de pre timpul când ne aflam grănițari; este bine organizat, bine instruit, poate da concerte, poate executa piese de bal, de operă etc. Această întrebare [i]mi permit a o face însărcinat de însăși orchestra tinerimii noastre, care dorește din ninimă de a merge la Blașiu, și în cazul favorabile se va prepara astfelu, cât va face onoare națiunii. Decât să acordați una muzică figănească, cred va fi mai cu scop ca tot cu acele spese să primiți una muzică națională, orchestra tinerimii noastre deplin și cred că va secera mulțumire generală...

Te rog domnule a descoperi aceste comitetului arangiatoriu, iar despre rezultat să binevoiești a mă informa cât se poate de îngrabă, ca așa să se poată prepara în cazul faqvorabile și tinerimea...

DIN CORESPONDENȚA LUI ARTEMIU PUBLIU ALEXI CU IOAN MICU MOLDOVAN

În sfârșit, te rog să primești asigurarea deosebitei mele considerațiune.

Dr. Alexi m. pr.

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9019).

IX

Luna, 21 august 1879

Luna, 21/VII, 1879

Prea stimate domnule!

Din Vale – unde m-au prins nescari friguri rele – am plecat cu fratele Suciu prin Trascău și Iara către Clușiu. Din Iara ne-a trimis cu căruța sa pretorul Petru Suciu până la Leta rom[ână], acolo m-au curat de friguri, trimițând cu un recept la Clușiu. În 15 l. c. am fost în Clușiu (cu căruța popii din Lita rom[ână]). Eu am fost încartirat la d. Ilieșiu, unde e instructoriu la băiat companul meu de la Roma, Ben[iamin] Pop. aci am stat până în 19, când cu trenul de zi am plecat la Luna.

Cu multă satisfacțiune a inimii am înțeles în Clușiu, că sunteți promovat de canonic, la ce vă gratulez! Am cugetat să suplic și eu la caz când prin promovarea dvoastră s-ar deschide și publica concurs la catedra de profesoriu. Aștept în respectul acesta invitațiunea dvoastre. Până preste 4 zile nu voi pleca de aici; deci, de vă permit multele afaceri, binevoiiți a-mi scrie per Ar. Gyeres la Luna.

Astăzi am văzut în „Observatorul” publicat concurs pentru stațiunea de învățatoriu dirigente la Tohanu, Veștem, Lisa etc., cu salariu de 300 fl. și cvartir și lemne de foc. Cuget că n-ar fi neconsult ca să concurg și eu și să mă asigur măcar dintr-o parte. În caz când și dvoastră ați afla de bine – despre ce mă rog să fiu înștiințat! – atunci v-ași ruga și de una recomandare la baron[ul] Ursu!

Cu finanțele stau cam rău, având spese neprevăzute cu medicu[l] și medicina, cari m-au constat preste 2 fl.; apoi apa acră, vin etc. - și așa când ați afla necesariu ca să merg la Blașiu ca să-mi bag suplica, nu mi-ar ajunge banii de spese pre tren.

Sărutându-vă mâna sum al dvoastre prea plecat,

Alexi m. pr.

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9022).

X

Năsăud, 11 septembrie 1883

Năsăud, în 11 septbre 1883

Reverendissime domnule canonic!

La stipendiul dat în concurs pentru un studinte la silvicultură din partea ven[eratului] Consistoriu din Blașiu, a concurat și un tânăr ce a studiat și maturizat la gimnaziul nostru cu numele Marțian Liviu, născut în comuna Mintiu (ce nu se ține de fosta graniță). cunoscând pe acest tânăr de 5 ani, de când i-am fost profesor, și cu deosebire de mai bine de 2 ani, de când mi-a

IOANA BOTEZAN – LIVIU BOTEZAN

fost mâna dreaptă atât la aranjarea, determinarea și conservarea numeroaselor obiecte și u[s]tensile ce se află în cabinetul de naturale și de fizică, cât și la excursiunile mele botanice, apoi la pregătirea și aranjarea obiectelor ce a trimis institutul nostru la expoziția din Sibiu și în urmă la facerea de observări meteorologice la observatorul meteorologic de ord. II, instalat la noi din noiembrie 1882, precum și la calcularea acelor observări după formele prescrise de știința meteorologică; cunoscând, zic, pe acest tânăr de un copil foarte brav în toată privința, de un tânăr serios, lipsit de patimile îndătinate altora de etatea lui, de o diligență rară și de o aplicare deosebită la științele naturale pentru cari are mare dragoste și din cari posedă frumoase cunoștințe; cunoscându-l mai departe de un tânăr talentat și cu o purtare exemplară în toată privința, de un caracter nobil și întreg, de o modestie rară – îmi țin de dătorința mea cea mai sântă a-l recomanda oriunde și în specie protecției d-tale, cu rugarea să binevoiești a te întreprinde pentru dânsul la ven[eratul] Consistoriu cu ocaziunea când se vor pertracta pretenții pentru stipendiul amintit, să binevoiești a-l lua sub părintescul d-tale scut. Te asigur domnule meu, cum că făcând aceasta nu numai nu vei regreta nicicând, dar am firma convingere că te vei bucura. Dacă menționatul tânăr ar fi grănițer, ar fi căpătat unul din cele dintâi stipendii votate în acest an.

Regret că nu pot scrie la toți m[ult] o[norații] d[omni] canonici și să-i rog să sprijinească pe acest brav tânăr la obținerea stipendiului cerut, dar îmi permit a te ruga pe d-ta să binevoiești a vorbi cu d-lor în numele meu și a-i ruga în numele meu ca să binevoiască a contribui la creșterea unui bărbat de folos, la creșterea unui tânăr ce promite a face onoare nouă românilor peste tot. Te rog să binevoiești a vorbi în special cu dl. Cipariu, Papfalvi, Veștemianu, Antonelli, dr. Rațiu și Manfi.

Dacă tânărul însă menționat mi-ar fi chiar frate nu aș putea a-l recomanda cu mai mare căldură și nu aș putea să stau bun pentru bunele lui însușiri. Ce privește partea părinților, aceștia nu sunt în stare să-l țină la aceste studii. Apoi să treacă dincolo, sum sigur, ar face frumoasă carieră; însă eu nu sum de părere să expedăm toți copiii[și] noștri cei bravi dincolo. Mai mare trebuință avem noi aci de copii bravi. De aceea încă odată te rog dl. meu! Să ajutați pe acest tânăr în folosul națiunii. Nu știam de aceasta când ne-am întâlnit la Brașov, căci povesteam atunci pe larg.

Primește asigurarea deosebitei mele stime.

*dr. A. P. Alexi m. pr.
prof. custos la cabin. de nat.
Director la Observatorul meteorologic.*

(Original. Arhivele Statului Cluj-Napoca, fond Blaj, arhiva personală a lui Ioan Micu Moldovan, doc. Nr. 9024).

DIN GRANIȚĂ

BĂTĂLIA DE LA VALEA TĂUTULUI (22 IUNIE 1849) – ÎNCEPUTUL SFÂRȘITULUI REVOLUȚIEI MAGHIARE DE LA 1848 – 1849

OVIDIU OLIMPIU DAN

Anul 1848 este anul în care ideile de libertate socială și națională, bântuie prin Europa, de la Oceanul Atlantic la gurile Dunării, de la Marea Baltică la Marea Mediterană. În acest perimetru european sunt cuprinse și Țările Române cu cele trei revoluții, de fapt trei în una – Revoluția Română, parte a revoluției europene și expresie a procesului de afirmare a națiunii române și a conștiinței naționale.

Revoluția Română de la 1848 s-a desfășurat în condițiile în care părți din teritoriul național se aflau în stăpânirea imperiilor vecine (Transilvania, Bucovina, Basarabia), iar Moldova și Țara Românească erau constrânse să accepte protectoratul Rusiei țariste și suzeranitatea Imperiului Otoman. Dacă în cele două țări românești elanul revoluționar va dura foarte puțin, în Transilvania revoluția va dura aproape un an și jumătate. Aici mișcarea românească a avut un caracter preponderent național căpătând forma unui război civil româno-maghiar cu aliați și de o parte și de alta.

Dorințele burgheziei liberale maghiare la care se adăuga și puternica nobilime cu reminiscențe feudale din Ardeal de a ieși de sub dominația austriacă și de a se constitui într-un stat independent care să cuprindă și Transilvania, dar și alte teritorii controlate administrativ de maghiari, ceea ce ar fi dus mai devreme sau mai târziu la maghiarizare, s-a opus refuzul categoric al românilor, sașilor și a unei părți a maghiarilor din Transilvania. O poziție asemănătoare au adoptat-o și sârbo-croații, slovenii, rutenii și slovacii amenințați de același pericol. De la început se configurează două tabere: tabăra maghiaro-secuiească având alături și voluntari străini (polonezi, austrieci, italieni, etc.) și tabăra româno-austro-rusă, la care trebuie să evidențiem contribuția militară a celor două regimente românești din componența armatei austriece (Orlat și Năsăud) și a celor 15 legiuni românești constituite pe teritoriul transilvan, din care s-a evidențiat oastea lui Avram Iancu. Ciocnirile militare dintre cele două tabere, de mai mică sau mai mare amploare, a făcut ca să alterneze controlul asupra provinciei. Dacă la începutul izbucnirii conflictului, revoluționarii maghiari s-au impus în Ardeal, spre sfârșitul lui noiembrie 1848 forțele austro-române controlau întreaga provincie, cu excepția Clujului și a ținutului Trei Scaune. Numirea generalului Bem la comanda trupelor maghiare din Transilvania schimbă radical raportul de forțe, urmarea fiind aceea că în ianuarie 1849 Regimentul II năsăudean (ce mai rămăsese din el, deoarece multe subunități erau detașate pe alte teatre de operații, la care se adaugă și pierderile provocate de lupte) condus de locotenent colonelul Carol Urban (polonez și el ca și Iosif Bem) se retrage în Bucovina, în zona Vatra Dornei. Lui i se mai adaugă pe parcurs voluntari fugiți din teritoriul controlat de unguri și secui, unde persecuțiile împotriva românilor erau greu de suportat. Vorbind de secui, trebuie să reținem faptul că ei erau brațul înarmat al fostei nobilime feudale ungurești și masa de manevră a guvernului maghiar, postură în care aceștia se află și astăzi. Dacă la această situație mai adăugăm și înfrângerile suferite de austrieci în Ungaria, retragerea trupelor imperiale în Țara Românească, avem tabloul complet al situației militare din Transilvania. Bem stăpânea Ardealul. Munții Apuseni și cetatea Alba Iulia (Sibiul fusese ocupat în 11 martie) erau ultimele puncte de rezistență antimaghiară. În teritoriul controlat de maghiari, comportamentul lor față de populația românească a fost extrem de dur, dovadă o „Situație statistică” pe care o prezentăm referitoare la comuna Ilva Mică (jud. Bistrița-Năsăud). În perioada decembrie 1848 - ianuarie 1849 detașamentele maghiare cantonate sau în trecere au provocat localităților însemnate pagube materiale, fiind jefuite gospodăriile personale, bunurile bisericesti și cele comunale. Dintr-o scrisoare a preotului Georgiță aflăm că militarii unguri au luat cu forța „57 vite mari, în valoare de 3.700 fl., 1.783 oi, în valoare de 1.873 fl., 450 porții de

OVIDIU OLIMPIU DAN

fân, veșminte și bucate în valoare de 1.968 fl. La acestea se mai adaugă, distrugerii provocate podurilor (250 fl.), școlii și cvartirului sătesc - locuința gradaților (308 fl.), consumul de lemne de foc (735 fl.), consumul de băutură plătită cu bancnote koșutiene - fără acoperire (192 fl.). Însurate, pagubele materiale suferite de Ilva Mică în perioada 1848 – 1849 s-au ridicat la suma de 8937 fl”¹.

Situația dezastruoasă de pe teatrul de operații de militare, determină pe împăratul Franz Joseph I al Austriei și țarul Nicolae al Rusiei să semneze la 21 mai 1849, tratatul final prin care 200.000 de militari ruși (și o rezervă de 80.000 de oameni) pătrund pe teritoriul Ungariei. În ținutul grăniceresc năsăudean pătrunderea forțelor coaliției austro – ruse, concentrate în zona Dornelor, se face în a doua jumătate a lunii iunie pe două direcții: una principală condusă de generalul Grotenheim și generalul maior Vasilevici, la care se alătură și trupa lui Urban. Această forță militară pleacă în 20 iunie 1849 de la Podul Coșnei, în seara aceleși zile ajungând în Pasul Tihuța; a doua direcție, secundară, este cea pe care acționează brigada

generalului rus Pavlof(v), călăuzită de locotenentul grănicer Pantelimon Domide. Gruparea respectivă trece peste muntele Cucureasa în 20 iunie, ajungând a doua zi seara la Rodna unde era dispus un detașament maghiar condus de locotenentul Iosif Pal, detașament care se va retrage în grabă spre Ilva Mică. Pentru acoperirea zonei dintre valea Someșului și cea a Bârgaielor, pe valea Ilvei va acționa un batalion de vânători ruși condus de locotenent colonelul Zamarin, având ca și călăuză pe locotenentul Gavrilă Pop. Acest batalion va pleca de la Coșna, va trece peste Tebeleanca și va ajunge la Ilva Mare. Brigada Pavlof și batalionul Zamarin se vor uni la podul peste Someș de la Ilva Mică. La ieșirea din Ilva Mică spre Feldru (ambele localități în jud. Bistrița-Năsăud), într-o zonă străbătută de valea Tăutului², la 22 iunie 1849 are loc prima ciocnire dintre forțele rusești și cele maghiare. Detașamentul maghiar era constituit din forțele care s-au retras din Valea Someșului și cea a Ilvei și avea printre comandanți și pe locotenentul Clement (Klement) Gyorgy (slovac prin naștere)³ din Batalionul 3 al Regimentului 62 Infanterie Turszky din Târgu Mureș. Acesta cunoștea bine zona deoarece

în februarie se ciocnise cu trupele lt.-colonelului Iosif Urban, grănicerii fiind nevoiți să se replieze în Bucovina. Primii care au deschis focul au fost ungurii cu cele două tunuri din dotare și care și-au îndreptat tirul spre podereiul⁴ de lângă movila de unde generalul Pavlof și suita sa urmăreau desfășurarea bătăliei. Un glonț inamic îl ucide pe sângeorzanul Vasile Eremie din suita generalului. Bătălia a fost înverșunată, cu morți și răniți în ambele tabere. Pe parcursul luptei un ofițer artilerist maghiar a fost făcut prizonier în locul numit Valea Seciului (Secelui în unele înscrisuri), barba și părul fiind rase pe jumătate și el trimis la Cernăuți. Lupta continuă până la podul de la Nepos, fiind reluată a doua zi (23 iunie), când rușii reiau ofensiva, oprindu-se doar la Mocod, de unde se întorc în tabără la Ilva Mică⁵.

În retragere, maghiarii au dat foc localităților Feldru, Rebrîșoara și Năsăud. Biserica din Feldru a fost salvată de la distrugere de intervenția unor soldați ruși conduși de locotenentul grănicer Gavrilă Pop. Valea Someșului Mare era eliberată de sub ocupația maghiară.

¹ Simion Lușșan, Adrian Onofrei, Octavian Brumă, Olimpiu Dan, Emil Dănilă, *Ilva Mică o veche așezare de pe Someș și Ilva. Repere monografice*, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2003, p. 40.

² Pârâul, care străbate valea, se varsă în Someș pe lângă stația Peco de la intrarea în localitatea Ilva Mică. Astăzi acest pârâu este granița administrativă dintre Feldru și Ilva Mică pe partea stângă a Someșului.

³ Locotenentul Clement (Klement) Gyorgy – înfrântul de la Valea Tăutului (Sursa foto: Facebook / L. Prădan).

⁴ După aprecierea noastră podereiul în cauză este platoul vizavi de clădirea nouă a gării CFR Ilva Mică, iar Valea Secelui la cca. 500 m de Valea Tăutului, spre Feldru.

⁵ *Adause, adnotațiuni și rectificări la istoria regimentului alu II românescu*, în „Transilvania”, Brașov, 1876 (1 februarie); Vezi pentru detalii și Virgil Șotropa, *Din zilele de zbucium al anilor 1848-1849*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1926, nr. 6, pp. 1-15.

BĂTĂLIA DE LA VALEA TĂUTULUI (22 IUNIE 1849)

Mă simt dator față de înaintași de a aminti numele unor grăniceri din Ilva Mică participanți la luptele din anii 1848-1849: Vasile Eremia , Larion Moldovanu (vicecaporal), Ilie Marti, Iacob Ioan, Ion Pop, Gavrilă Gage(a), Alexa Morariu, Vasile Bența, Grigore Marcu, Nechita Preutesi, Cifor Prangate, Pavăl Mogin, Mihăilă Martița, Silvestru Gagea, Iosif Olariu, Vasile Cârstea, etc.

Căzuți în timpul revoluției de la 1848 – 1849 pe diferite câmpuri de bătălie sau în spitale:

1. Andrei Ștepoaie , mort la Mocod, rămân după el soția și 2 copii.
2. Grigore Mogin – mort în spital la Câmpulung , rămân 2 copii.
3. Alexa Morari , mort în spital în Pesta , rămâne 1 copil.
4. Vasile Diac, mort la Dukla, fără copii.
5. Domide Daniel, mort la Dukla, fără copii.
6. Ilie Marti, mort în Croația, fără copii.
7. Pop Ioan, mort în spital în Bistrița.
8. Iacob Fonor , mort în Croația¹.

În data de 26 iunie generalul Pavlof, primește ordin de la generalul Grotenheim ca după ce asigură controlul comunicației către Borșa Maramureșului, prin staționarea unui divizion de austrieci la Anieș, să-și disloce brigada la Rusu Bârgăului (deplasarea făcându-se pe drumul Strâmbei) pentru a întări forțele ruso – austrice ce se pregăteau să cucerească Bistrița. Deplasarea se face în data de 27 iunie, seara brigada Pavlof fiind în dispozitiv. Rând pe rând, pe parcursul a două luni, cad în mâinile armatelor coaliției orașele Bistrița, Tg. Mureș, Dej, Cluj, etc., Ungaria fiind deja controlată de ruși. Am insistat mai mult pe bătălia de la Valea Tăutului (aproape deloc intrată în atenția istoricilor militari) deoarece prin urmările ei pe plan militar, prin evoluția ulterioară a cadrului politico-militar din Transilvania și din Imperiul habsburgic o putem considera ca bătălia ce marchează „începutul sfârșitului revoluției maghiare de la 1848-1849”.

¹ Simion Lușan ș.a., *op. cit.*, p. 39.

² Harta care prezintă spațiul geografic al luptei de la Valea Tăutului (numită și „Bătălia de pe Budin”) teren ce se întinde pe o lungime de cca. 1,5 km în lunca Someșului Mare (Sursa foto: Facebook / L.Prădan).

OVIDIU OLIMPIU DAN

Înfrânt pe toate fronturile, generalul Bem predă comanda trupelor, ce au mai rămas, generalului Arthur Gorgey, el retrăgându-se cu câteva trupe credincioase spre Orșova. La 1/13 august 1849, armata maghiară de sub comanda noului comandant capitulează depunând armele pe câmpul de la Șiria (lângă Arad) în fața forțelor militare ruse conduse de generalul I.F. Paskievici. Ultima rezistență maghiară, garnizoana din Komarom, comandată de generalul Gyorgy Klapka, se predă la 22 septembrie/2 octombrie 1849.

Capitularea armatei maghiare la Șiria și ocuparea Transilvaniei de către trupele austro-ruse a însemnat sfârșitul revoluției maghiare sau, așa cum o denumește istoriografia vecinilor noștri din vest, „Războiul de eliberare națională de sub dominația habsburgică” sau mai pe scurt „Războiul antihabsburgic”. Legiunile românești care au luptat alături de armatele celor două imperii, la ordinul generalilor austrieci, au fost dezarmate, iar o parte din fruntașii revoluționari români au fost nevoiți să ia drumul exilului, iar alții arestați.

Împrejurări vitrege au făcut ca forțele revoluționare să nu lupte unite în timpul revoluției. „Spre paguba atât a unora cât și a celorlalți – arată istoricul Silviu Dragomir – românii și maghiarii n-au reușit în anii 1848 și 1849 să lupte pe un front comun împotriva despotismului asupra lor. Politica naționalistă a guvernului de la Pesta, sprijinită de nobilimea maghiară din Transilvania, a nesocotit faptul că dreptul de a hotărî asupra soartei acestei provincii îl aveau, nu un grup restrâns de privilegiați, ci masele largi ale populației, a căror majoritate covârșitoare o formau românii”¹. Ca o ironie a istoriei, peste aproape două decenii înfrânții de la 1849 vor fi victorioși în 1867, când austriecii vor împărți puterea în imperiu cu maghiarii, marii perdanți fiind românii din Imperiul habsburgic, a căror revoluție a fost singura din Europa care nu s-a încheiat printr-o înfrângere militară, dar care au fost îngenunchiați printr-o decizie politică.

De ce le-a fost frică românilor în anii revoluției, nu au scăpat după 1867, când s-a instaurat o dură asupraire națională manifestată, mai ales, prin accelerarea procesului de maghiarizare, proces căruia i-a pus capăt momentul crucial de la 1 Decembrie 1918. Politica duplicitară a Austriei față de românii din imperiu reliefată mai ales în momentul constituirii „monstruoasei coaliții” austro-maghiare, îi face pe urmașii celor 40.000 (după unele surse 45.000) de români uciși în anii 1848-1849 să spună: „Păcat, păcat, de sângele vărsat”! Anul 1918, anul astral al românilor, avea să facă dreptate!

Ca victimă majoră a istoriei perioadei revoluționare și a dualismului austro-ungar, poporul român este condamnat să nu uite că are răspunderea de a-și păstra intactă memoria istorică.

¹ Dr. Ioan Pop, *Istoria Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud(1762-1851)*, Târgu Mureș, Editura Ardealul, pp. 167-168.

LOCUITORI DIN COMUNA ȘAȘ (RODNA NOUĂ) PARTICIPANȚI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

DORIN DOLOGA
ALEXANDRU DĂRĂBAN

În timpul Primului Război Mondial din Comitatul Bistrița-Năsăud au fost mobilizați un număr de 15.004 locuitori români, dintre care 2.926 locuitori (19,50 % din locuitorii români mobilizați) și-au pierdut viața, 728 (4,85 %) au rămas invalizi, iar 1.052 (7,01 %) au fost răniți sau bolnavi. Dintre cei 2.926 locuitori care și-au pierdut viața, un număr de 1.478 locuitori (9,85 % din locuitorii români mobilizați) au încetat din viață în timpul luptelor de pe front, 437 (2,91 %) și-au pierdut viața în detenție, în pribegie, în urma bolilor contactate sau a rănilor primite, iar 1.011 au dispărut (6,73 %)¹.

Între locuitorii români din Comitatul Bistrița-Năsăud care au participat la Primul Război Mondial s-au numărat și cei din comuna Șaș. Astfel, din cei 1.885 de locuitori români care trăiau în anul 1910 în comuna Șaș², în Primul Război Mondial au fost mobilizați un număr de 428 de locuitori români (22,70 % din totalul populației românești). Dintre aceștia, un număr de 323 locuitori au fost mobilizați la partea activă și trimiși pe front, iar 105 locuitori au fost mobilizați la partea sedentară, pentru servicii auxiliare, sau mobilizați pe loc. Din cei 428 de locuitori români mobilizați, un număr de 72 de locuitori (16,82 % din locuitorii români mobilizați) și-au pierdut viața, 11 (2,57 %) au rămas invalizi, iar 7 (1,63 %) au fost răniți. Dintre cei 72 de locuitori care și-au pierdut viața, un număr de 49 locuitori (11,44 % din locuitorii români mobilizați) au încetat din viață în timpul luptelor de pe front, 12 (2,80 %) și-au pierdut viața în detenție, în pribegie, în urma bolilor contactate sau a rănilor primite, iar 11 au dispărut (2,57 %). În urma celor 72 de locuitori care și-au pierdut viața au rămas 19 văduve și 49 orfani de război³.

În timpul Primului Război Mondial românii din Transilvania au fost mobilizați în număr mare, iar majoritatea dintre aceștia au fost trimiși în linia întâi a frontului, în sectoarele cele mai expuse. Primul Război Mondial a constituit pentru guvernul de la Budapesta un bun prilej pentru a micșora numărul românilor din Transilvania. Obsesia guvernului maghiar era să inverseze raportul de populație din Transilvania, astfel încât maghiarii să devină majoritari.

Numărul locuitorilor români din comuna Șaș care și-au pierdut viața în timpul luptelor de pe front raportat la numărul total al românilor mobilizați a fost mai mare față de cel din Comitatul Bistrița-Năsăud (11,44 % în comuna Șaș față de 9,85 % în Comitatul Bistrița-Năsăud). Locuitorii români din comuna Șaș mobilizați pe front au luptat cu vitejie. Ei s-au numărat printre cei mai decorați locuitori români din comunele Comitatului Bistrița-Năsăud, situându-se pe locul al doilea, cu 128 de decorații primite, fiind depășiți doar de locuitorii români din comuna Feldru, cu 155 de decorații. Locuitorii români din comuna Șaș, ca și cei din întreaga Transilvanie, și-au făcut datoria față de statul de care aparțineau. Nu a fost vina lor pentru că s-au născut în Imperiul austro-ungar. Ei au luptat pentru împărat, nu pentru Ungaria. Împăratul renunțase însă la o parte din imperiul său, el rămânând doar un suveran nominal peste partea de est a acestuia, aflată sub

¹ Alexandru Bucur, Vasile Mărculeț, „Participarea românilor din fostul județ Bistrița-Năsăud la Primul Război Mondial (1914-1918)”, în Corneliu Gaiu, Lavinia Moldovan, Radu Zăgreanu, George G. Marinescu, Virgil Mureșan, Horațiu Bodale (redactori), *Revista Bistriței*, vol. XXXII, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2018, p. 171.

² Traian Rotariu (coordonator), *Recensământul din 1910. Transilvania*, Editura Staff, București, 1999, p. 173.

³ Arhivele Naționale Bistrița (în continuare ANB), *Fond personal Leon Bancu*, dosar 1, f. 1.

DORIN DOLOGA - ALEXANDRU DĂRĂBAN

conducerea guvernului de la Budapesta.

La pierderile umane suferite de locuitorii români din comuna Șanț în timpul Primului Război Mondial s-au adăugat cele materiale. Autoritățile austro-ungare i-au obligat pe locuitorii români să presteze muncă în favoarea armatei austro-ungare, au efectuat rechiziții de cereale, animale, metale și în general de orice obiecte considerate folositoare pentru efortul de război, au solicitat participarea cetățenilor la împrumuturile de război, au organizat colecte de metale, obiecte de vestimentație și cazarmament, plante medicinale și bani pentru necesitățile militare.

Cele mai numeroase contribuții ale românilor din localitățile Comitatului Bistrița-Năsăud, în afară de orașul Bistrița, au provenit din comuna Șanț, care a contribuit cu o sumă echivalentă cu 250.000 de lei¹.

La 11 iulie 1916 autoritățile austro-ungare au preluat de la bisericile din comuna Șanț un număr de patru clopote, cu o greutate totală de 873 de kg².

Pentru aprovizionarea ritmică a frontului cu arme, muniție, alimente și echipamente, evacuarea răniților, facilitarea mișcărilor de trupe, care, în funcție de necesitățile momentului, trebuiau să se deplaseze rapid, pe distanțe mari, dintr-un loc în altul, sistemele de transport rutier și feroviar trebuiau întreținute în condiții de exploatare intensă și de multe ori trebuiau extinse în direcțiile cerute de desfășurarea operațiunilor militare. Pentru aceasta, statul trebuia să dispună de ingineri de specialitate și de fabrici producătoare de mijloace de transport, cum erau locomotivele, camioanele, remorcile, capabile să le producă în cantități cerute de necesitățile războiului.

La lucrările executate pentru construcția căii ferate Ilva Mică – Vatra Dornei, folosită pentru susținerea trupelor austro-ungare care luptau pe frontul din Bucovina și Galiția, a lucrat în anul 1917 și locotenentul inginer Eneas Grapini, din comuna Șanț, care obținuse diploma de inginer pentru construcții civile și arhitectură la Politehnica din Budapesta³.

¹ Alexandru Bucur, Vasile Mărculeț, *op. cit.*, p. 172.

² ANB, fond *Oficiul parohial greco-catolic Șanț*, dosar 13, f. 118.

³ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva. Memoria prezentului*, vol. V, Bistrița, 1984, p. 365.

TABLOU NOMINAL

cu locuitorii români din Șanț (Rodna Nouă) care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și cei decorați

Nr. curent	Numele și prenumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război			
						Chemat fiind			A fost refugiat
						La partea activă, ca soldat pe front	La partea secundară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc	Pentru a fi arestat sau internat	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Licinius Grapini	Rodna Nouă	Medicinist	caporal	-	X	-	-	-
2	Eneas Grapini	idem	Inginer	-	-	-	X	-	-
3	Octavian Moisil	idem	Econom	sergent	Bronz	X	-	-	-
4	Gavril Timiș	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
5	Ion Popârțac	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
6	Gerasim Popârțac	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
7	Roșu Grapini	idem	Voluntar	sublocotenent	-	X	-	-	-
8	Pompei Grapini	idem	Plugar	soldat	Carol	X	-	-	-
9	Victor Grapini	idem	Plugar	soldat	Carol	X	-	-	-
10	Traian Grapini	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
11	Simion Pop	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
12	Ion Cuibuș	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
13	George Hațicu	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
14	Pompei Sas	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
15	Zaharia Sas	idem	Plugar	soldat	-	-	X	-	-
16	Emil Grapini	idem	Plugar	soldat	Carol	X	-	-	-
17	Grigore Sas	idem	Plugar	soldat	-	-	X	-	-
18	Sevestian L. Moisil	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
19	George Popârțac	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
20	Florian Popârțac	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
21	Avram Popârțac	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
22	Anton Morozan	idem	Plugar	soldat	-	X	-	-	-
23	Sivestru Morozan	idem	Econom	soldat	Bronz	x	-	-	-
24	Atanasiu Morozan	idem	Econom	soldat	Bronz	x	-	-	-
25	Iacob Morozan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
26	Sever Cotul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
27	Nistor Cotul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
28	Grigore Grapini	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
29	George Olariu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
30	Cifor S. Olariu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
31	Ion Timiș	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
32	Ștefan Crețu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

33	Ion Marte	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
34	Florian Marte	idem	Econom	caporal	-	X	-	-	-
35	Visarion Marte	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
36	Anton Marte	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
37	Andrei Pătrășcan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
38	Foca Todosă	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
39	Constantin Todosă	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
40	Tănasă Filipoi	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
41	Pantelimon Pătrășcan	idem	Econom	soldat	Carol	-	X	-	-
42	Florian Cotul	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
43	Atanasiu Cotul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
44	Mihăilă Cotul	idem	Econom	sergent	-	X	-	-	-
45	Ilie Cotul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
46	Cifor Șot	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
47	Sevestian Sasu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
48	Ștefan Filipoi	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
49	Arsente Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
50	Leonte Popârțac	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
51	Iosif Popârțac	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
52	Popârțac Alexandru	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
53	Sevestian Moisil	idem	Econom	sergent	Argint cl. I	X	-	-	-
54	Miron Tascu	idem	Econom	soldat	Argint cl. I	X	-	-	-
55	Vasile Tascu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
56	Ștefan Grapini	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
57	Clement Grapini	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
58	Nechita Marte	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
59	Artene Vogaita	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
60	Andron Colția	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
61	Calistru Adam	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
62	Vasile I. Roman	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
63	Maxim Roman	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
64	V. Bumbul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
65	Filip Dănilă	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
66	Constantin Sneatra	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
67	George Tariția	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
68	Pavel Danciu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
69	Alexa Moldovan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
70	Cifor M. Olariu	idem	Econom	soldat	Carol Argint cl. II	-	X	-	-
71	Visarion Olariu	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
72	Octavian Ilieș	idem	Econom	sergent	-	X	-	-	-
73	Damian Olariu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
74	Gavril Olariu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
75	Petru Olariu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
76	Nechita Olariu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
77	Donisa Scripeț	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
78	Toma Scripețiu	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
79	Dumitru Scripeț	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
80	Ion Cotu	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
81	Mitrofan Cotu	idem	Econom	caporal	-	X	-	-	-
82	Teofil Cotu	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
83	Niculai Popârțac	idem	Econom	soldat	Carol	-	X	-	-
84	George D. Cotu	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
85	Valer Popârțac	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
86	Iosif Popârțac	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
87	Alexandru Popârțac	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
88	Octavian Popârțac	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
89	Foca Câmpan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
90	Gavril Popârțac	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
91	Emanoil Pătrășcan	idem	Econom	caporal	Argint cl. II	X	-	-	-
92	Gavril Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
93	Filon Cotu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

94	Ștefan Cotu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
95	Sidor Nataris	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
96	Domitian Nataris	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
97	Ieronim Cotu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
98	Dumitru Cotu	idem	Econom	sergent	Carol Bronz	X	-	-	-
99	Luca Cotu	idem	Econom	caporal	Carol Bronz	X	-	-	-
100	Avram Cotu	idem	Econom	sergent	Carol Bronz	X	-	-	-
101	Grigore Cotu	idem	Econom	sergent	-	-	X	-	-
102	Mih. Cicsa	idem	Econom	plutonier	Argint cl. II Bronz	X	-	-	-
103	Gavril Cicsa	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
104	Filon Cicsa	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
105	Alexandru Cotu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
106	Florian Cotu	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
107	Alexandru Danciu	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
108	Ion Borza	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
109	Carp Cinca	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
110	Vasile C. Roman	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
111	Login Acu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
112	Ion Pahone	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
113	Ion Cinca	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
114	George Buta	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
115	Nechita Gabor	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
116	Simion Buta	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
117	Maxim Adam	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
118	Vasile Stoica	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
119	Macariu Lacafăș	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
120	Dănilă Adam	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
121	Simion Onul	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
122	Macedon Onul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
123	Istrate Onul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
124	Partene Luchi	idem	Econom	sergent	Bronz	X	-	-	-
125	Macedon Luchi	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
126	Ion Sucala	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
127	Macedon Sucala	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
128	Ilie P. Pătrășcan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
129	Ilisie C. Pătrășcan	idem	Econom	soldat	Argint cl. II	X	-	-	-
130	Ion Popârțac	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
131	Vartolomei Moșil	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
132	Constantin Isipu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
133	Carp Gabor	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
134	Grigore A. Cotul	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
135	Onisim Cotul	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
136	Damian Iugan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
137	Pantelimon Frunză	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
138	Tudor Filipoi	idem	Econom	sergent	Bronz	X	-	-	-
139	Grigore Pop Nistor	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
140	Octavian Grapa	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
141	Ion Sidor Filipoi	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
142	Todor Nistor	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
143	Donisiu Cotul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
144	Florian D. Cotul	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
145	Ștefan Cotros	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
146	Nic. P. Cotul	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
147	Ilisie Popârțac	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
148	Iustin Pătrășcan	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
149	Solomon Filipoi	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
150	Clement Filipoi	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
151	Macedon Filipoi	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

152	Grig. Flămând	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
153	Donisa Flămând	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
154	Ion O. Sas	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
155	Alexandru Mihai	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
156	Filip Mihai	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
157	Roman Mihai	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
158	Larion Şirlincan	idem	Econom	plutonier	Carol	X	-	-	-
159	Valer Sângeorzan	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
160	Florian Şot	idem	Econom	caporal	-	X	-	-	-
161	Grigore Şot	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
162	Iacob Pomohaciu	idem	Econom	plutonier	-	-	X	-	-
163	Octavian Pomohaciu	idem	Econom	plutonier	Bronz	X	-	-	-
164	Ilie Pomohaciu	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
165	Ion Nataris	idem	Econom	infirmier	-	-	X	-	-
166	Nicolae Bănuţiu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
167	Mihai Nataris	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
168	Pantilimon Nataris	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
169	Eliseu Nataris	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
170	Petru Filipoi	idem	Econom	plutonier	Bronz	X	-	-	-
171	Simion Bindiu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
172	Florian Bindiu	idem	Econom	plutonier	Carol	X	-	-	-
173	Alkexandru Bindiu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
174	Florian Sângeorzan	idem	Econom	plutonier	Carol	X	-	-	-
175	Onisim Sângeorzan	idem	Econom	sergent	Carol Argint	X	-	-	-
176	Pamfiliu Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
177	Ion Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
178	Lazar Şot	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
179	Mihail Grapini	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
180	Ambrosiu Grapini	idem	Econom	plutonier	Bronz	X	-	-	-
181	Florian Grapini	idem	Econom	plutonier	Bronz	X	-	-	-
182	Ioachim Cotul	idem	Econom	plutonier	Carol	X	-	-	-
183	David Nistor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
184	Pantilimon Pop	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
185	Ştefan Varga	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
186	Alexandru Olariu	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
187	Octavian Olariu	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
188	Florian Şteopanu	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
189	Vasile Tamaş	idem	Învăţător	sublocotenent	Carol Argint	X	-	-	-
190	Ion Sas	idem	Econom	caporal	Argint	X	-	-	-
191	Iacob Sas	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
192	Ioachim Sas	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
193	Vasile Sas	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
194	Lazar Sas	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
195	Alexa Domide	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
196	Andron Filipoi	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
197	Solomon Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
198	Artene Ilieş	idem	Econom	sergent	Carol Bronz	X	-	-	-
199	Ilie L. Pătrăşcan	idem	Econom	sergent	-	X	-	-	-
200	Teofil Pătrăşcan	idem	Econom	sergent	Carol	X	-	-	-
201	Damian Pătrăşcan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
202	George Olariu	idem	Econom	sergent	-	-	X	-	-
203	Florian Căilean	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
204	Pavel Pătrăşcan	idem	Econom	caporal	-	X	-	-	-
205	Nicolai Grapini	idem	Econom	caporal	-	X	-	-	-
206	Anton Grapini	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
207	Sever Moişil	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
208	Ştefan Pop	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

209	Condrate Pătrășcan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
210	Vasile Scripeț	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
211	Avram Mihai	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
212	Dpnilă Câmpan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
213	Sevestian Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
214	Grigore Câmpan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
215	Adrian Câmpan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
216	Timoteiu Câmpan	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
217	Scridon Câmpan	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
218	Florian Câmpan	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
219	Vasile Câmpan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
220	Vasile Grapini	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
221	Gerasim Oniga	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
222	Ioachim Oniga	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
223	Clement Gabor	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
224	Alexandru Gabor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
225	Login Oniga	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
226	Andrei Oniga	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
227	Filimon Oniga	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
228	Iosif Nergheș	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
229	Alexa Luca	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
230	Domițian Pop	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
231	Octavian Pop	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
232	Timotei Pop	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
233	Larion Pop	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
234	Vasile Cristea	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
235	Vasile Pătrășcan	idem	Econom	plutonier	Bronz Carol	X	-	-	-
236	George Iugan	idem	Econom	plutonier	Bronz Carol	X	-	-	-
237	Gerasim Timiș	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
238	Dumitru Timiș	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
239	Solovăstru Mihai	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
240	Ambrosiu Mihai	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
241	Iosif Sfrângeu	idem	Econom	soldat	Argint cl. II	X	-	-	-
242	Pantelimon Olariu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
243	Anton Șot	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
244	Matei Pop	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
245	Foca Nistor	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
246	Pavel Nistor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
247	Ion Anca	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
248	Florian Anca	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
249	Ion Domide	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
250	Alexandru Domide	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
251	Pantelimon Domide	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
252	Simion Domide	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
253	Dionisie Domide	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
254	Ieronim Șot	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
255	Victor Mihai	idem	Econom	caporal	Argint Carol	X	-	-	-
256	Vasile Șot	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
257	Valeriu Pop	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
258	Victor Pop	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
259	Florian Pop	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
260	Maxim Polacu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
261	Ioachim Domide	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
262	Maștei Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
263	Grigore Octoan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
264	Mihai Carafa	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
265	Ștefan Natariș	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
266	Gerasim Natariș	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
267	George Carafa	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

268	Larion Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
269	Ion C. Iugan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
270	Pavel Sasu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
271	Ion Danciu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
272	Valer Danciu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
273	Nechita Pomohaciu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
274	Macedon Pomohaciu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
275	Foca Ivascu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
276	Maxim Pop	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
277	Petru C. Iugan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
278	Ștefan Flămând	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
279	Sevestian Mihai	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
280	Filip Iugan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
281	Grigore Iugan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
282	Eliseu Cicsa	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
283	Iacob Grapini	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
284	Timoftei Grapini	idem	Econom	sergent	Argint cl. II Carol	X	-	-	-
285	Octavian Grapini	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
286	Maftעי Capăta	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
287	Avacom Varga	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
288	Emanoil Olariu	idem	Econom	plutonier	Bronz	X	-	-	-
289	Tanasă Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
290	Iacob Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
291	Clement Nistor	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
292	Iustin Domide	idem	Econom	plutonier	Bronz	X	-	-	-
293	George Cailean	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
294	Clement Cailean	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
295	Luca Cailean	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
296	Nicolai Grapini	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
297	Sevestian Grapini	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
298	Victor Grapini	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
299	Filip Capra	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
300	Simion Ivascu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
301	Leonte Ivascu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
302	Sevestian Ivascu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
303	Iosif Sabou	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
304	Ion Buhai	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
305	Ion Almășan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
306	Alexa Almășan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
307	Nicolai Natariș	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
308	Vasile Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
309	Frunză Scridonesi	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
310	Vasile Olmiția	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
311	Andrei Ovăs	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
312	Nistor Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
313	Maxim Sângeorzan	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
314	Lazar Gușă	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
315	Victor Bolfa	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
316	Vichente Scripciuc	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
317	Ion Timiș	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
318	Condrate Timiș	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
319	Nicolai Cotu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
320	Domitian Morariu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
321	Ion Forogău	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
322	Traian Forogău	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
323	Dumitru Șot	idem	Econom	plutonier	Argint Carol	X	-	-	-
324	Leon Oprija	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
325	Filip Chisnor	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
326	Anton Chisnor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
327	Lazar Chisnor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

328	Mihail Păiuș	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
329	Macedon Gușa	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
330	Ioachim Gușa	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
331	Tamașu Timiș	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
332	Ion Covaciu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
333	Macavei Petringelu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
334	Vichente Iugan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
335	Roman Iugan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
336	Alexandru Forogău	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
337	Nicodim Porcius	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
338	Maxim Forogău	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
339	Petre R. Nistor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
340	Leon Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
341	Solovăstru Nistor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
342	Alexandru Nistor	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
343	Alexa Nistor	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
344	Grigore Tr. Domide	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
345	Vasile St. Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
346	Florian St. Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
347	Ion Pop	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
348	Partene Pop	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
349	Dănilă Sângeorzan	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
350	Emil Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
351	Lazar Sângeorzan	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
352	Simion Sasu	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
353	Domitian Sângeorzan	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
354	Alexandru Sângeorzan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
355	Ion Al. Sângeorzan	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
356	Samson Grapini	idem	Econom	caporal	Bronz	X	-	-	-
357	Lazar Domide	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
358	Toader Pătrășcan	idem	Econom	caporal	Argint	X	-	-	-
359	Nechita Domide	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
360	Alexandru Domide	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
361	Donisiu Nistor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
362	Ștefan Pătrășcan	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
363	Roman Pătrășcan	idem	Econom	caporal	Argint	X	-	-	-
364	Ion Acu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
365	Teofil Grapini	idem	Econom	plutonier	Argint Carol	X	-	-	-
366	Miron Domide	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
367	Ion Moisil	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
368	Ion L. Șot	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
369	Grigore Olariu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
370	Mihail Dănilă	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
371	Gavril Dănilă	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
372	George Dănilă	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
373	Precup Porcius	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
374	Terente Popârțac	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
375	George Timiș	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
376	Nicolai Ghetie	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
377	Larion Nistor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
378	Dănilă Moisil	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
379	Dănilă Nistor	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
380	Frunză Porcius	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
381	Vasile Ograde	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
382	Gavril S. Sângeorzan	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
383	Nechita Cotul	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
384	Ștefan Todosă	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
385	Ilie Iugan	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
386	Toader Scripețiu	idem	Econom	caporal	Carol	X	-	-	-
387	Ioachim Scripețiu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
388	Dumitru Roman	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-

TABLOU NOMINAL

389	Anton Roman	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
390	Vasile Roman	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
391	Mihail Stăjaran	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
392	Alexa Hanțicu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
393	Vasile Roman	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
394	Atanasiu Arman	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
395	Matei Olariu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
396	Alexandru Olariu	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
397	Atanasiu Olariu	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
398	Todor I. Domide	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
399	Anton Breneș	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
400	Pantilimon Sasu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
401	Marțian Sasu	idem	Econom	plutonier	Carol	X	-	-	-
402	Alexa Sasu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
403	Petre Sasu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
404	Ștefan Sasu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
405	Adrian Sasu	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
406	Filip Pop	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
407	Sevestian Pop	idem	Econom	caporal	Argint cl. II	X	-	-	-
408	Partene Moșil	idem	Econom	plutonier	Carol	X	-	-	-
409	Simion Boldiș	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
410	Iulian Boldiș	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
411	Emil Todosă	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
412	Cifor Todosă	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
413	Vasile Cicsa	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
414	Dumitru Șot	idem	Econom	plutonier	Bronz	X	-	-	-
415	Miron Șot	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
416	Iosif Durja	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
417	Dumitru Popârțac	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
418	Clement Pomohaciu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
419	Vasile Dujeniuc	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
420	Dumitru Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
421	Timotei Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
422	Mihail Filipoi	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
423	Toader Tescu	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
424	George Mihai	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
425	Ion Grapini	idem	Econom	soldat	-	-	X	-	-
426	Traian Grapini	idem	Econom	soldat	-	X	-	-	-
427	Sevestian G. Mihai	idem	Econom	soldat	Carol	X	-	-	-
428	Corneliu Mihai	idem	Econom	soldat	Bronz	X	-	-	-
SUMA						323	105		

Pamfilu Grapini,
Paroh greco-catolic

S.S indescifrsabil
Secretarul comunal
Cifor Șot
Valeriu Sângeorzan

TABLOU NOMINAL

cu soarta locuitorilor români din Șanț (Rodna Nouă) care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

Nr. crt.	Numele și prenumele	Soarta îndurată în timpul războiului					În urma decedatului sau dispărutului a rămas		Observare
		Mort pe câmpul de luptă	Mort în temniță, în prăbie, în spital, în urma bolilor sau rănilor	S-a reîntors acasă		Dispărut	Văduvă	Numărul orfanilor	
				Ca invalid	Rănit, bolnav, însă în prezent e sănătos				
1	Licinius Grapini				X				
2	Eneas Grapini					X			
3	Octavian Moisil	X					1	1	
4	Gavril Timiș					X			
5	Ion Popârțac	X					1	5	
6	Gerasim Popârțac					X			
7	Roșu Grapini					X			
8	Pompei Grapini					X			Și la Tisa
9	Victor Grapini					X			Și la Tisa
10	Traian Grapini					X			Și la Tisa
11	Simion Pop	X					1	2	
12	Ion Cuibuș					X			
13	George Hațicu					X			
14	Pompei Sas					X			Și la Tisa
15	Zaharia Sas					X			
16	Emil Grapini					X			Și la Tisa
17	Grigore Sas					X			
18	Sevestian L. Moisil					X			
19	George Popârțac					X			Și la Tisa
20	Florian Popârțac					X			Și la Tisa
21	Avram Popârțac					X			Și la Tisa
22	Anton Moroza	X					-	-	
23	Silvestru Moroza					X			

TABLOU NOMINAL

24	Atanasiu Moroza	x							
25	Iacob Moroza					x			
26	Sever Cotul		x						
27	Nistor Cotul					x			
28	Grigore Grapini			x					
29	George Olariu						x		
30	Cifor S. Olariu					x			
31	Ion Timiș					x			
32	Ștefan Crețu		x					1	5
33	Ion Marte					x			
34	Florian Marte				x				
35	Visarion Marte					x			Și la Tisa
36	Anton Marte	x							
37	Andrei Pătrășcan					x			
38	Foca Todosă					x			
39	Constantin Todosă		x						
40	Tănasă Filipoi					x			
41	Pantelimon Pătrășcan					x			
42	Florian Cotul					x			
43	Atanasiu Cotul					x			Și la Tisa
44	Mihăilă Cotul					x			
45	Ilie Cotul					x			
46	Cifor Șot					x			
47	Sevestian Sasu					x			
48	Ștefan Filipoi					x			Și la Tisa
49	Arsente Filipoi		x					-	-
50	Leonte Popârțac					x			Și la Tisa
51	Iosif Popârțac					x			Și la Tisa
52	Popârțac Alexandru					x			Și la Tisa
53	Sevestian Moisil					x			Și la Tisa
54	Miron Tascu					x			Și la Tisa
55	Vasile Tascu					x			Și la Tisa
56	Ștefan Grapini					x			
57	Clement Grapini						x		Și la Tisa
58	Nechita Marte					x			Și la Tisa
59	Artene Vogaita					x			
60	Andron Colția					x			
61	Calistru Adam					x			
62	Vasile I. Roman					x			
63	Maxim Roman						x		
64	V. Bumbul						x		
65	Filip Dănilă					x			
66	Constantin Sneatra					x			
67	George Tariția					x			
68	Pavel Danciu					x			
69	Alexa Moldovan					x			
70	Cifor M. Olariu					x			
71	Visarion Olariu	x							
72	Octavian Ilieș					x			
73	Damian Olariu	x							
74	Gavril Olariu					x			

TABLOU NOMINAL

75	Petru Olariu					X			
76	Nechita Olariu					X			
77	Donisa Scripeț					X			
78	Toma Scripețiu	x					1	1	
79	Dumitru Scripeț	x					-	-	
80	Ion Cotu			x					
81	Mitrofan Cotu					X			
82	Teofil Cotu					X			
83	Niculai Popârțac					X			
84	George D. Cotu	x							
85	Valer Popârțac	x							
86	Iosif Popârțac	x							
87	Alexandru Popârțac					X			Și la Tisa
88	Octavian Popârțac					X			Și la Tisa
89	Foca Câmpan					X			
90	Gavril Popârțac					X			
91	Emanoil Pătrășcan					X			
92	Gavril Sângeorzan					X			
93	Filon Cotu					X			
94	Ștefan Cotu					X			
95	Sidor Nataris					X			
96	Domițian Nataris					X			
97	Ieronim Cotu					X			
98	Dumitru Cotu			x					
99	Luca Cotu	x							
100	Avram Cotu					X			
101	Grigore Cotu					X			
102	Mih. Cicsa					X			
103	Gavril Cicsa					X			
104	Filon Cicsa	x							
105	Alexandru Cotu					X			
106	Florian Cotu					X			
107	Alexandru Danciu					X			
108	Ion Borza					X			
109	Carp Cinca					X			
110	Vasile C. Roman					X			
111	Login Acu					X			
112	Ion Pahone					X			
113	Ion Cinca					X			
114	George Buta				x				
115	Nechita Gabor					X			
116	Simion Buta					X			
117	Maxim Adam					X			
118	Vasile Stoica					X			
119	Macariu Lacatâș					X			
120	Dănilă Adam	x							
121	Simion Onul					X			
122	Macedon Onul					X			
123	Istrate Onul					X			
124	Partene Luchi					X			Și la Tisa
125	Macedon Luchi					X			Și la Tisa

TABLOU NOMINAL

126	Ion Sucală					x				Și la Tisa
127	Macedon Sucala					x				Și la Tisa
128	Ilie P. Pătrășcan					x				
129	Ilisie C. Pătrășcan					x				Și la Tisa
130	Ion Popârțac					x				
131	Vartolomei Moisil					x				
132	Constantin Isipu					x				
133	Carp Gabor					x				
134	Grigore A. Cotul					x				
135	Onisim Cotul					x				
136	Damian Iugan					x				
137	Pantelimon Frunză					x				
138	Tudor Filipoi					x				
139	Grigore Pop Nistor	x						1	2	
140	Octavian Grapa					x				
141	Ion Sidor Filipoi					x				
142	Todor Nistor					x				
143	Donisiu Cotul					x				
144	Florian D. Cotul					x				
145	Ștefan Cotros					x				
146	Nic. P. Cotul				x					
147	Ilisie Popârțac					x				
148	Iustin Pătrășcan					x				
149	Solomon Filipoi					x				
150	Clement Filipoi					x				
151	Macedon Filipoi					x				
152	Grig. Flămând					x				
153	Donisa Flămând					x				
154	Ion O. Sas					x				
155	Alexandru Mihai					x				
156	Filip Mihai					x				Și la Tisa
157	Roman Mihai					x				Și la Tisa
158	Larion Șirlincan			x						
159	Valer Sângeorzan					x				
160	Florian Șot			x						
161	Grigore Șot					x				
162	Iacob Pomohaciu					x				
163	Octavian Pomohaciu					x				Și la Tisa
164	Ilie Pomohaciu			x						
165	Ion Nataris					x				
166	Nicolae Bănuțiu	x								
167	Mihai Nataris					x				
168	Pantilimon Nataris					x				
169	Eliseu Nataris						x			
170	Petru Filipoi					x				
171	Simion Bindiu					x				
172	Florian Bindiu	x								
173	Alexandru Bindiu						x			Și la Tisa
174	Florian Sângeorzan					x				
175	Onisim Sângeorzan					x				
176	Pamfilu Sângeorzan					x				Și la Tisa

TABLOU NOMINAL

177	Ion Sângeorzan	x					-	-	
178	Lazar Șot				x				
179	Mihail Grapini				x				
180	Ambrosiu Grapini	x					-	-	
181	Florian Grapini				x				Și la Tisa
182	Ioachim Cotul				x				
183	David Nistor				x				
184	Pantilimon Pop				x				
185	Ștefan Varga				x				
186	Alexandru Olariu	x					1	-	
187	Octavian Olariu				x				
188	Florian Șteopanu				x				
189	Vasile Tamaș			x					
190	Ion Sas	x							
191	Iacob Sas				x				
192	Ioachim Sas				x				
193	Vasile Sas				x				
194	Lazar Sas				x				Și la Tisa
195	Alexa Domide				x				
196	Andron Filipoi				x				
197	Solomon Filipoi				x				
198	Artene Ilieș				x				Și la Tisa
199	Ilie L. Pătrășcan				x				
200	Teofil Pătrășcan				x				Și la Tisa
201	Damian Pătrășcan				x				
202	George Olariu				x				
203	Florian Căilean				x				Și la Tisa
204	Pavel Pătrășcan				x				
205	Nicolai Grapini				x				Și la Tisa
206	Anton Grapini				x				
207	Sever Moisil				x				Și la Tisa
208	Ștefan Pop				x				
209	Condrate Pătrășcan				x				
210	Vasile Scripeț				x				
211	Avram Mihai				x				
212	Dănilă Câmpan				x				
213	Sevestian Filipoi				x				
214	Grigore Câmpan				x				
215	Adrian Câmpan	x					1	2	
216	Timoteiu Câmpan				x				Și la Tisa
217	Scridon Câmpan				x				
218	Florian Câmpan					x			
219	Vasile Câmpan				x				
220	Vasile Grapini		x				1	2	
221	Gerasim Oniga				x				
222	Ioachim Oniga				x				
223	Clement Gabor				x				
224	Alexandru Gabor					x			
225	Login Oniga				x				
226	Andrei Oniga				x				
227	Filimon Oniga				x				

TABLOU NOMINAL

228	Iosif Nergheș					X			
229	Alexa Luca					X			
230	Domițian Pop		X				1	4	
231	Octavian Pop	X							
232	Timotei Pop					X			
233	Larion Pop		X						
234	Vasile Cristea					X			
235	Vasile Pătrășcan		X						
236	George Iugan		X						
237	Gerasim Timiș					X			
238	Dumitru Timiș					X			
239	Solovăstru Mihai					X			
240	Ambrosiu Mihai					X			
241	Iosif Sfrângeu			X					
242	Pantelimon Olariu					X			
243	Anton Șot					X			Și la Tisa
244	Matei Pop					X			
245	Foca Nistor					X			Și la Tisa
246	Pavel Nistor					X			
247	Ion Anca			X					
248	Florian Anca					X			
249	Ion Domide					X			
250	Alexandru Domide					X			
251	Pantelimon Domide					X			
252	Simion Domide					X			
253	Dionisie Domide					X			
254	Ieronim Șot					X			
255	Victor Mihai	X					1	1	
256	Vasile Șot					X			
257	Valeriu Pop					X			
258	Victor Pop					X			
259	Florian Pop					X			
260	Maxim Polacu					X			
261	Ioachim Domide					X			
262	Maftai Sângeorzan					X			
263	Grigore Octoan				X				
264	Mihai Carafa					X			
265	Ștefan Natariș					X			
266	Gerasim Natariș	X							
267	George Carafa	X							
268	Larion Filipoi	X							
269	Ion C. Iugan					X			
270	Pavel Sasu					X			
271	Ion Danciu					X			
272	Valer Danciu	X							
273	Nechita Pomohaciu					X			
274	Macedon Pomohaciu	X							
275	Foca Ivascu					X			
276	Maxim Pop	X							
277	Petru C. Iugan					X			
278	Ștefan Flămând					X			

TABLOU NOMINAL

279	Sevestian Mihai	x						-	2	
280	Filip Iugan	x						1	1	
281	Grigore Iugan					x				
282	Eliseu Cicsa			x						
283	Iacob Grapini					x				
284	Timoftei Grapini				x					Și la Tisa
285	Octavian Grapini					x				
286	Maftai Capăta					x				
287	Avacom Varga		x							
288	Emanoil Olariu					x				
289	Tanasă Filipoi					x				
290	Iacob Filipoi					x				
291	Clement Nistor					x				
292	Iustin Domide					x				Și la Tisa
293	George Cailean					x				
294	Clement Cailean					x				Și la Tisa
295	Luca Cailean					x				Și la Tisa
296	Nicolai Grapini					x				
297	Sevestian Grapini					x				
298	Victor Grapini	x								
299	Filip Capra					x				
300	Simion Ivascu					x				Și la Tisa
301	Leonte Ivascu					x				Și la Tisa
302	Sevestian Ivascu					x				Și la Tisa
303	Iosif Sabou					x				Și la Tisa
304	Ion Buhai		x							
305	Ion Almășan					x				
306	Alexa Almășan	x								
307	Nicolai Natariș					x				
308	Vasile Filipoi					x				
309	Frunză Scridonesi					x				
310	Vasile Olmiția					x				
311	Andrei Ovăs					x				
312	Nistor Sângeorzan					x				
313	Maxim Sângeorzan					x				
314	Lazar Gușa	x								
315	Victor Bolfa					x				
316	Vichente Scripciuc					x				
317	Ion Timiș					x				
318	Condrate Timiș					x				Și la Tisa
319	Nicolai Cotu					x				
320	Domițian Morariu					x				
321	Ion Forogău					x				
322	Traian Forogău					x				Și la Tisa
323	Dumitru Șot					x				
324	Leon Oprija					x				
325	Filip Chisnor					x				
326	Anton Chisnor					x				Și la Tisa
327	Lazar Chisnor					x				Și la Tisa
328	Mihail Păiuș					x				
329	Macedon Gușa					x				Și la Tisa

TABLOU NOMINAL

330	Ioachim Gușa					X				Și la Tisa
331	Tamașu Timiș					X				
332	Ion Covaciu					X				
333	Macavei Petringelu					X				
334	Vichente Iugan					X				
335	Roman Iugan					X				
336	Alexandru Forogău					X				
337	Nicodim Porcius			X						
338	Maxim Forogău					X				
339	Petre R. Nistor					X				
340	Leon Sângeorzan					X				
341	Solovăstru Nistor					X				
342	Alexandru Nistor					X				Și la Tisa
343	Alexa Nistor					X				Și la Tisa
344	Grigore Tr. Domide					X				
345	Vasile St. Sângeorzan					X				
346	Florian St. Sângeorzan					X				
347	Ion Pop					X				
348	Partene Pop	X								
349	Dănilă Sângeorzan	X						1	4	
350	Emil Sângeorzan					X				Și la Tisa
351	Lazar Sângeorzan					X				Și la Tisa
352	Simion Sasu					X				
353	Domitian Sângeorzan					X				
354	Alexandru Sângeorzan					X				
355	Ion Al. Sângeorzan					X				
356	Samson Grapini					X				
357	Lazar Domide					X				Și la Tisa
358	Toader Pătrășcan	X						1	5	
359	Nechita Domide					X				Și la Tisa
360	Alexandru Domide					X				
361	Donisiu Nistor					X				Și la Tisa
362	Ștefan Pătrășcan					X				
363	Roman Pătrășcan	X						1	2	
364	Ion Acu	X						1	3	
365	Teofil Grapini					X				
366	Miron Domide					X				
367	Ion Moșil					X				Și la Tisa
368	Ion L. Șot					X				
369	Grigore Olariu					X				
370	Mihail Dănilă					X				
371	Gavril Dănilă					X				
372	George Dănilă					X				
373	Precup Porcius					X				
374	Terente Popârțac					X				
375	George Timiș					X				
376	Nicolai Ghetie					X				
377	Larion Nistor	X						-	-	
378	Dănilă Moșil					X				
379	Dănilă Nistor					X				
380	Frunză Porcius					X				

TABLOU NOMINAL

381	Vasile Ograde				X				
382	Gavril S. Sângeorzan				X				
383	Nechita Cotul				X				
384	Ștefan Todosă				X				Și la Tisa
385	Ilie Iugan				X				Și la Tisa
386	Toader Scripețiu	x							
387	Ioachim Scripețiu			x					
388	Dumitru Roman				X				
389	Anton Roman	x					1	2	
390	Vasile Roman				X				
391	Mihail Stăjaran				X				
392	Alexa Hanțicu				X				
393	Vasile Roman				X				
394	Atanasiu Arman				X				
395	Matei Olariu				X				
396	Alexandru Olariu				X				
397	Atanasiu Olariu				X				
398	Todor I. Domide				X				
399	Anton Breneș	x					1	4	
400	Pantilimon Sasu				X				
401	Marțian Sasu				X				
402	Alexa Sasu				X				
403	Petre Sasu				X				
404	Ștefan Sasu				X				
405	Adrian Sasu				X				
406	Filip Pop				X				
407	Sevestian Pop	x					-	-	
408	Partene Moisil				X				
409	Simion Boldiș				X				
410	Iulian Boldiș				X				
411	Emil Todosă				X				
412	Cifor Todosă				X				
413	Vasile Cicsa				X				
414	Dumitru Șot	x							
415	Miron Șot				X				
416	Iosif Durja				X				
417	Dumitru Popârțac				X				
418	Clement Pomohaciu				X				
419	Vasile Dujeniuc				X				
420	Dumitru Filipoi	x					1	1	
421	Timotei Filipoi				X				
422	Mihail Filipoi					X			
423	Toader Tescu				X				
424	George Mihai				X				
425	Ion Grapini				X				
426	Traian Grapini				X				Și la Tisa
427	Sevestian G. Mihai					X			
428	Corneliu Mihai				X				Și la Tisa

Locuitori din comuna Șanț în Primul Război Mondial

- Fotografii din arhiva personală a prof. Dan Filipoi -

UN SFERT DE VEAC DIN VIAȚA BANCARĂ A ROMÂNILOR DIN NĂSĂUD ȘI VALEA SOMEȘULUI

VASILE VLAICU¹

Comunele din Valea de sus a Someșului mare au format în vechime un teritoriu de sine stătător, sub numirea de „Districtus Rodnensis”. Mai târziu acest teritoriu s-a anexat comitatului Solnocul inferior și apoi comitatului Dăbâca, numărându-se și locuitorii săi între nobilii acelor comitate. La anul 1472, regele Matia Corvinul încorporează comunele din Valea Rodnei la orașul Bistrița, pe lângă garantarea tuturor libertăților, drepturilor și privilegiilor, de cari se bucurau mai înainte.

La anul 1873, s-au înființat granița militară, când pe rând s-au militarizat aproape toate comunele din plasele Năsăudului și Rodnei, precum și de pe Bârgău și de După Târg, având ca centru al graniței Năsăudul și formând, timp de 112 ani, istoricul district al Năsăudului până la 1876, când maghiarii, din motive politice, au unit acest district cu Bistrița, ca împreună cu sașii de acolo să poată contrabalansa mai ușor influența Românilor în afacerile județului.

Ca centru cultural românesc Năsăudul, prin liceul său și multele școli ce le-a avut din timpurile cele mai vechi, a dat neamului nostru o mulțime de bărbați de valoare, care s-au distins pe toate terenurile, mai puțin însă pe terenul financiar economic. Crescut fiind acest ținut sub influența curat militară, de sine înțeles, că de o mișcare economică financiară, ca aceea ce s-a produs, de exemplu în Sibiu sau în alte centre românești, nu putea să fie vorba, deși împrejurările ar fi fost mult mai prielnice, decât ale celor dintr-alte centre, având aici și bărbați de cultură și mijloacele necesare.

Cu toate acestea, sub granița militară, conducătorii militari ai ținutului s-au îngrijit și de dezvoltarea economică-industrială a ținutului, ridicându-se în Năsăud prin comandamentul regimentului II român grăniceresc Nr. 17 o fabrică de bere și de spirt, care fabrică mai stă și azi, fiind unica fabrică de acest gen azi în mâini românești și care formează proprietatea d-lui maior în pensiune Iulian Marțian.

Având fondurile grănicerești capitaluri disponibile, din care trebuiau să facă plățile profesorilor și să susțină liceul și celelalte școli grănicerești, au hotărât, ca aceste capitaluri să se poată împrumuta, cu dobânda ce se va încasa să se poată susține liceul și celelalte școli. Așa, prima instituție financiară din această Vale, ar fi chiar fondurile grănicerești.

Fiind însă la aceste fonduri manipulația mai greoaie, bărbații conducători ai Năsăudului, în același timp, când la Sibiu se frământau pentru înființarea „Albinei”, au decis la Năsăud înființarea băncii de azi, „Aurora”, care la anul 1873 a și luat ființă în forma de Reuniune de împrumut și păstrare, formă care și-a menținut-o până la anul 1920, când s-a transformat în societate pe acții, reorganizându-se cu puteri tinere și dextere de specialiști pe baze noi și moderne. Și fiind banca „Aurora” mult mai favorizată de împrejurări decât chiar „Albina”, prin averile, de care dispuneau atunci fondurile, prin o norocoasă legătură și cu fabrica de bere de sub graniță, sub o conducere norocoasă de specialiști de care, în schimb, s-a putut bucura și „Albina”, ar fi trebuit să fie azi „Aurora” o a doua „Albină” a noastră, făcând din Năsăud, pe lângă focarul de cultură ce era, și o fortăreață economică financiară de primul rang a Românilor subjugăți din nordul Ardealului. „Aurora” și-a urmat calea ei sigură și înceată, ocupându-se numai cu acordarea de împrumuturi pe intabulare.

Nu mult după Banca „Aurora”, se înființează în comuna Feldru la anul 1878, o Reuniune de împrumut și păstrare care s-a susținut până azi, fără însă de a putea arăta ceva progrese, iar la anul 1884 se pune temelie în comuna Rodna Veche banca „Fortuna”, societate pe acțiuni, cu un capital acționar de

¹ Revista Economică, Cluj, Anul XXV, 1923, nr. 52 (23 decembrie), pp. 5-8 (Acest articol a fost scris de peste 60 autori anonimi sub conducerea și organizarea subsemnatului, mențiunea autorului de la sfârșitul studiului).

VASILE VLAICU

20.000 florini care, însă deși avea o provincie foarte bogată și condiții splendide de existență, din cauza slabei conduceri, la anul 1913 a trebuit să ceară lichidarea.

La anul 1885, se înființează banca „Speranța” din Prundu Bârgăului, iar la 1888 banca „Bistrițeană” în Bistrița cu un capital de 40.000 florini care, cu timpul, ajunsese cea mai puternică bancă românească din județ, până la unirea cu țara mamă, când a fuzionat cu Banca Centrală din Cluj.

În urma îndrumărilor politice de la Budapesta în fiecare centru cultural românesc și sediu de plasă, pretură s-a înființat câte un institut financiar unguresc, care era condus de funcționarii de stat și administrativi din acea plasă și având sprijinul larg al Băncii Austro-Ungare, al Statului și al băncilor mari din Budapesta, precum și forțând acumularea tuturor depunerilor comunale oficiale formau adevărate citadele economice ungurești. Așa s-a înființat la anul 1894 și în Năsăud banca ungurească de aici „Naszodvideki takarek es hitel reszvenytársaság” (Societatea acționară de împrumut și păstrare a ținutului Năsăudean) cu un capital acționar de 60.000 coroane care, după unirea cu țara mamă, nemaivându-și motivată existența, a fuzionat în Banca „Mercur” din Năsăud.

Tot în anul 1894 se pune temelie și Băncii „Șoimușana” din comuna Șoimuș, la anul 1895 se înființează în comuna Monor o reuniune de împrumut și păstrare „Monoreana”, iar la anul 1896 ia ființă la Tăure „Scânțea”, societate pe acții, toate trei de interes local și cu capitaluri de tot neînsemnate.

Pentru contrabalansarea acțiunii stricătioase a băncii ungurești din Năsăud, care lucra fără scrupule și cu dobânzi enorme pe acele vremuri, intelectualii din Năsăud și, în primul rând, tocmai bărbații conducători ai Băncii „Aurora”, la anul 1899, la inițiativa harnicului filoromân, Iosef Ullrich, proprietarul de atunci al fabricii de bere și de spirt din Năsăud, puseră bazele Băncii „Mercur”, ca societate pe acții, cu un capital acționar de 100.000 coroane care, cu puteri tinere și pricepute și aranjată modern, imediat de la început a știut captiva sufletul locuitorilor someșeni, aducând un suflu nou în toată viața economică amorțită a grănicerilor. De aici încolo, mână în mână, cele două institute financiare românești dezvoltă o activitate cât se poate mai frumoasă pe toate terenurile, contrabalansând o mulțime din influențele stricătioase ale băncii ungurești.

La anul 1901 s-a înființat, tot în Năsăud, o bancă jidovească „Kereskedelmi Bank” r. t., adică Banca Comercială, societate pe acțiuni, cu un capital acționar de e 100.000 coroane care, însă după unirea cu patria mamă, văzându-și aici interesele și existența periclitată, și-a mutat sediul la Bistrița.

La anul 1902, tot din motivele mai sus indicate, se înființează în comuna Rodna Veche, banca oficioasă ungurească „Oradnavideki takarek es hitelinteztt reszvenytársaság”(Societatea acționară de împrumut și păstrare a ținutului Rodnei Vechi) cu un capital societar de 60.000 coroane care și azi mai vegetează.

La anul 1903 se înființează în Bistrița o a doua bancă românească, puternică și bine condusă „Coroana”, institut de credit și economii, societate pe acțiuni care, după unirea cu țara mamă, și-a mutat sediul în Cluj, apoi la 1904 s-a înființat Reuniunea de împrumut și păstrare „Izvorul” din Sângeorzul românesc, iar la anul 1907 la inițiativa de atunci a avocatului Dr. Victor Onișor, se înființează în patria sa natala comuna Zagra „Banca poporală din Zagra, societate pe acțiuni cu un capital de 50.000 coroane.

S-au mai făcut și alte încercări pe teren economic prin înființarea unei librării, apoi a unui „Consum” și a unei societăți pe acții pentru exploatarea apei minerale de la Sângeorzul românesc, dar din pricina conducerii nepricepute, precum și a sprijinului de tot slab ce li s-a dat, după scurtă existență au fost nevoite a lichida.

Întreaga viață economică financiară a ținutului Văii Someșului din ultimii 25 de ani este strâns legată de activitatea bancară și extra-bancară a acestor două institute financiare românești.

În special, persoanele mai tinere grupate în jurul băncii „Mercur” și, în deosebi, funcționarii ei au dezvoltat în tot timpul atât în cadrele Asociațiunii cât și cu orișice ocazie binevenită o activitate extra-bancară cât se poate de laudabilă, fiind adevărați povățuitori și îndrumători ai mișcărilor economice-financiare din ultimul timp ai acestui ținut.

Ei au scos țărâtimea din ghearele cămătarilor străini care, folosindu-se de nepriceperea și de nedestoinicia acestora, provenite din lipsa de cultură și informațiile trebuincioase, le sugeau și ultimul strop de sânge, ca cele mai flămânde lipitori, - venindu-le tocmai la timpul oportun în ajutor, când economii noștri începeau a se ruina și a li se vinde moșiile la străini, i-au repus în picioare, le-au dat puțință din nou de a se întreba au mai venit în ajutorul economiei naționale și pe alte căi.

UN SFERT DE VEAC DIN VIAȚA BANCARĂ A ROMÂNILOR DIN NĂSĂUD ȘI VALEA SOMEȘULUI

Convinși fiind acești inimoși funcționari, că băncile erau atunci singurele instituțiuni românești, cari dispuneau de puteri mai bine pregătite și mai independente și mai având și acel favor de a putea fi mereu în contact direct cu această țărănie, nu s-au mulțămît numai cu mașinăria seacă a acordării de împrumuturi și încasării de depuneri, ci au transpus munca de redeșteptare a poporului afară de cei patru pereți moroși ai biroului și printr-un adevărat apostolat, făcut în cadrele „Asociațiunii”, dimpreună cu ceilalți intelectuali de inimă ai Năsăudului, cutreierând toate satele an de an, căutau să lumineze poporul în toate chestiile ce-l puteau interesa, dar mai cu seamă în cele economice financiare. Și setea cu care erau ascultate și sorbite cuvintele și sfaturile părintești, izvorâte din cea mai curată dragoste de frate, lacrimile sincere de bucurie, ce izvorau din ochii ascultătorilor, formau cea mai frumoasă răsplată a conferențiarilor.

Așa s-a născut între băncile de aici și între clientelă o intimitate de prietenie, care a durat în tot timpul.

Mulțămîtă acestui apostolat s-a împrietenit în țărani ideea înființării de cooperative, făcându-se aproape în fiecare sat mai mare câte o Reuniune de Consum și valorizare în legătură cu binecunoscuta „Hangya” care, bine și ieftin asortate, aveau frumoasa menire de a emancipa țărănia de sub jugul jidanilor, care monopolizaseră întreg comerțul și crâșmăritul acestui ținut.

Unirea cu patria mamă ne-a aflat pe toți la locurile noastre și, deși pierdusem mai bine de 50% din cei mai buni intelectuali ai Năsăudului, chemați fiind de noile împrejurări la alte posturi mai înalte și mai pline de răspundere, cu toate acestea ambele institute financiare au dezvoltat o activitate febrilă în consolidarea lor, mărindu-și capitalul și sporindu-și fondurile de rezervă, ajutați fiind la aceasta și de nețărnută încredere a publicului mare care le încredința, spre păstrare, întreg surplusul agoniselilor.

În același timp se lucra din partea conducătorilor acestor bănci și la consolidarea ținutului în conformitate cu noile împrejurări schimbate și cu spiritul vremii.

Cooperativele de consum se reorganizează în baza legilor de cooperatie din țara mamă, se fac noi cooperative acolo unde, până acuma, nu erau și toate aceste cooperative în număr de peste 25, precum și alte vreo 5 cooperative de Bănci populare cer celor două institute financiare românești să fie îndrumătoarele și sprijinitoarele întregii vieți cooperative din acest ținut, pornită cu atâta temei și, totodată, cu atâta elan.

Toate aceste frumoase încercări, făcute cu atât entuziasm s-au izbit, însă, nu numai de nepăsarea cercurilor de la București, ci și de piedecile directe ce li s-au pus, respingând cererea acestor cooperative pentru înființarea federalei cerute și lăsând toate cooperativele în plata Domnului, avizate fiind astfel a-și procura marfa scumpă și proastă de la dughenele jidanilor, plătind și în era cea nouă de dezrobire și mai mult tributul lor acestor jidani, care se lăfăiește de mii de ori mai bine acum decât în era unguerească, exploatănd poporația românească cu atât mai mult.

O mișcare laudabilă și plină de cele mai frumoase speranțe din ultimii ani a fost și aceea pornită din Ilva Mare pentru înființarea unei cooperative pentru exploatarea pădurilor grănicerești, care a dat naștere primei cooperative de acest gen în Ardeal „Grănicerul”, înființată cu frumoasa deviză ca miliardele grănicerilor români pentru exploatarea pădurilor seculare și atât de extinse ale comunelor grănicerești să rămână tot în pungile românești, intrând ca membri ai cooperativei toți lucrătorii grăniceri, având de la început cel mai larg sprijin al statului și al centralei cooperativelor (până acum i s-a acordat un credit de 10.000.000 lei) sub conducere serioasă și pricepută, această cooperativă este menită a deveni cea mai puternică redută financiar economică a întregului ținut.

În același timp, în care atât în centrul grănicerismului, în Năsăud, cât și în comunele din jur, se lucrează din toate puterile pentru a se da o îndrumare sănătoasă noilor orânduiri, punându-se temeliile atâtor școli noi, între care, pe lângă noua școală normală și noul liceu de fete, anul acesta s-a deschis și o școală profesională pentru meserii, de o importanță netăgăduită pentru emanciparea ținutului pe acest teren. Acum în capitala județului se observă un fel de oboseală și o lipsă de orientare, din care pricini în loc de a câștiga teren, favorizați fiind de libertatea de mișcare, se pierde și din terenul câștigat cu atâta greutate de la naționalitățile mult mai bine organizate economiceste decât noi.

Banca „Coroana” care, cu conducătorii ei mai plini de viață, adusese un suflu nou în viața monotonă sâsăită a Bistriții, s-a mutat împreună cu conducătorii la Cluj, iar singura bancă românească independentă care mai rămăsese și care era cea mai puternică în tot județul, „Bistrițeană”, în lipsă de o perfectă înțelegere a situației schimbate din partea conducătorilor ei, nu s-a mai putut susține independentă,

VASILE VLAICU

ci a fost necesită a se contopi în Banca Centrală din Cluj care, însă sperăm, că va căuta a reține pentru sine terenul cel vechi al „Bistrițenei” și al „Coroanei”.

În urmă, aceasta nu-i mirare, că din plusul de energie și de muncă din Năsăud, să caute a-și face loc și în Bistrița, înființându-se acolo în decursul anului aceasta filiala Băncii „Aurora” din Năsăud, care va avea chemarea să contrabalanseze influența tot mai covârșitoare a băncilor minorităților din Bistrița, într-un ținut atât de curat românesc.

S-au mai făcut încercări și la Bistrița după unire, prin înființarea unei societăți pe acții pentru exploatarea lemnului „Struniorul”, cu o fabrică de cherestea în Bârgău, dar ca tot începutul în stil mare, nu i-au fost prea norocoși, căci după cum arată ultimele bilanțuri publicate, rezultatul final de câțva timp se soldează cu deficit. Mult mai rău decât „Struniorul” a ajuns, însă, noua întreprindere săsească din Bistrița pentru valorizarea poamelor din județ, care încă s-a înființat cu multă reclamă făcută cu toba cea mare și care, după o scurtă existență de 2 ani, a pierdut 90% a capitalului de 2.150.000 lei, aruncând o lumină nu prea favorabilă asupra reputației sașilor din Bistrița.

Banca care s-a știut acomoda mai curând împrejurărilor noi și care arată în toate privințele progrese îmbucurătoare, este Banca „Mercur” din Năsăud. Înființată cu un capital de 100.000 coroane la anul 1889, în anul 1910 își ridică capitalul la 200.000 coroane, iar după alți 10 ani, adică în 1920, la 1.000.000 lei.

Mulțămită politicii naționale ce o urmăreau conducătorii acestui institut, azi posedă în piața Năsăudului cele mai frumoase trei case cu etaj, care valorează câteva milioane, apoi s-a îngrijit, pe deoparte, la consolidarea băncii prin argumentarea extraordinară a fondurilor de rezervă, crescând aceste fonduri, numai în 3 ani după unire, de la neînsemnata sumă de 111.000 lei la suma de 1.300.003 lei și îngrijindu-se, pe de altă parte și la asigurarea mobilității capitalurilor, prin cumpărarea de efecte publice. Tot un pas mare național s-a făcut din partea conducătorilor băncii prin fuziunea cu banca ungurească din Năsăud, „Naszodvideki takareke ste hil reszvenytarsasag”, care i-a adus o casă cu etaj în piață, precum și alte favoruri. Iar ce privește altruismul fără margini al conducătorilor acestui institut, cea mai vorbitoare dovadă sunt sumele cele mari donate, cu mână largă, an de an pentru scopuri filantropice și culturale. Așa, într-un singur an s-a dat din partea acestui institut pentru scopuri publice suma de 267.000 lei, din care 100.000 (una sută mii) pentru alte 80.000 lei pentru trotuare. Chiar și edificarea unei case naționale în Năsăud, precum și de a face trotuarele în Năsăud, este a se mulțumi în mare parte sprijinului moral și material și activității febrile dezvoltată în direcția aceasta de conducătorii acestei bănci¹.

¹ A se vedea Vasile Dobrescu, *Sistemul de credit românesc din Transilvania: 1872-1918*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 1999; Vasile Dobrescu, *Din istoria Băncii „Bistrițeană”(1887-1922): contribuții documentare*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2009; Vasile Dobrescu, Adrian Onofreiu, *Din istoricul instituțiilor de credit din județul Bistrița-Năsăud (1873-1940)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2018.

VARIA

Omor din desagă

IULIU-MARIUS MORARIU

- Onorată instanță, propun ca inculpatul să fie judecat pentru omor din desagă!

Sala gema de vociferări. Oamenii se coteau, amuzați de o astfel de aberație. Judecătorul însuși mihi niște ochi înspăimântați, căznindu-se parcă să înțeleagă ce-a vrut să zică procurorul prin asta.

M-am trezit contrariat de acest vis. Când am văzut că bătrânul meu ceas cu arcuri tocite mă fentase din nou, am sărit din pat ca fript. Era cât pe ce să-ntârzii la înmormântare. M-am echipat de îndată și am purces. N-aveam să bănuiesc că absurdul meu vis era un fel de proorocie. Eram, însă, conștient că preocupările legate de evenimentul de azi și faptul că m-am gândit mult la el, m-au făcut să nu mă pot despărți nici în somn de anumite trăiri.

Familia mă aștepta. Venise lume multă să-l conducă pe moș Pricop. Mulți dintre ei, doar pentru a se asigura că nu mai este. Fusesse o ciudată ființă bătrânul. În tot satul, nimeni n-avea o vorbă bună de spus despre el. Pe lângă faptul că era un fel de Hagi Tudose, mai era și certăreț și arogant. Mi-a fost greu să încropesc câteva cuvinte de laudă la înmormântarea lui. Și-a fost prima dată când nu am simțit nici măcar un palid picur de tristețe. Nici eu, nici cei de acolo. Atmosfera era apăsată, dar de ură, mai degrabă decât de supărare. Trăise bătrânul destul de mult, nouăzeci și patru de ani și la cât era de vârtos, ar fi bătut cu siguranță suta, de nu l-ar fi găsit căzut în grădină, sub nuc. Vânătaia din cap i-a făcut pe unii să-și pună întrebări în legătură cu o potențială crimă. Dar, era înaintat în vârstă și nimeni nu-l iubea într-atât încât să-nceapă o investigație. S-a presupus că făcuse un fel de atac cerebral, probabil ca urmare a unui mare efort.

Am reușit, printre opinteli să zic câteva vorbe bune despre el, ca despre un om ce trăise mult și învățase atâtea de la viață, intimidat deopotrivă de-o voce interioară ce mă persifla și de sătenii ce-și zâmbeau cu subînțele.

La masă n-au rămas decât neamurile apropiate, și acelea la insistențele nepoților. S-a străduit familia să-l petreacă cum se cuvine și să nu se facă de râsul satului. Dar oamenii se temeau că moșul i-ar putea bântui dacă le-ar produce pagubă. Au luat-o fiecare înspre casele lor, amintindu-și tot felul de momente, care mai de care mai ciudate, ce-l aveau drept protagonist pe defunct.

După slujbă, m-am îndreptat spre biserică. Aveam câte ceva de rânduit pe-acolo și era nevoie să-mi iau și niște cărți. Pregăteam un text despre Postul Mare pentru revista episcopiei. Pe când trebăluiam de zor prin altar, în căutarea unor *Strajnice* rămase din vremea răposatului mitropolit Mihaly de Apșa, dinspre biserică-mi ajung la urechi niște scântece ciudate. Copilărești parcă, și totuși nu. Dau să văd cine se perpelește așa de puternic de jale și când colo, ce-mi văd ochii: Trandafirelul scâncea, într-un mod atât de hazliu, că abia mi-am putut stăpâni râsul. În plus, fața i se zbătea în niște grimase teribile.

Era țiganul nostru om în toată firea. Cu familie și destul de respectat în șatră. Spre deosebire de confrății lui, care-mi compromiteau parohia și-mi îngreuiau activitatea, era om cuminte. Avea piranda lui și nu umbla după altele, patru puradei și nițică stare. Lucra prin sat, când la unul, când la altul. Lumea-l iubea, căci era harnic nevoie mare și toți se străduiau să-l ajute. Îl știau de om cinstit și orgolios și nu-ndrăzneau să-i dea pomană. Nici n-ar fi primit. Nu știu de ce, dar îmi era simpatic și mie. Muncea, venea și la treburile bisericii, când îl chemam, iar de la slujbe lipsea doar când era câte o petrecere mare în șatră.

Nu-mi venea bine să-l văd plâns și supărat, dar cu greu mă stăpâneam să nu râd, când îi observam manifestările. Durerea ne face să arătăm diferit față de cum suntem noi înșine. Pe Trandafirel, însă, acest lucru nu-l avantaja. Prea-l făcea să semene cu pirandele când se ceartă între ele pentru te miri ce mărunțiș. Am tușit intens, încercând să-l întrerup și să mă adun totodată și l-am întrebat:

IULIU-MARIUS MORARIU

- Cu ce-ți pot fi de folos, fiule?

M-a fixat cu o față ce încă nu se distorsionase întru totul și cu niște ochi în care se citea o tristețe adâncă.

- Aș vrea să mă spovedesc, dacă se poate, domn părinte. Am sufletul mai negru decât mi-e pielea.

Am apreciat mereu această calitate a neamului lor. Auto-ironia, ce marchează adesea frustrări și veacuri de împilare, e un instrument la care sunt în stare să apeleze chiar și în cele mai grele momente din viață. Mi-am pus patrafirul, i-am citit rugăciunile de trebuință și i-am lăsat să-și deșarte povara de pe suflet.

- Sunt un mare criminal, domn părinte. Am omorât, dar fără să vreau asta. Iadul mă mănâncă!

După acest prim val al mărturiei, îl potopiră din nou lacrimile. De-această dată, am uitat de cât de caraghios îmi părea dăulitul lui și m-am gândit cu spaimă la cel din fața mea. Era om în toată firea. Avea o stare aparte în rândurile alor săi. Nici din punct de vedere moral nu crea probleme comunității. Și-acum, iată, întregul edificiu pe care i-l construise, toată concepția mea despre el, se năruia într-o clipită.

L-am lăsat să-și revină. Apoi, mi-a povestit, rând pe rând, ce se-ntâmplase de fapt. Lucrase în această vară, cu ziua la moșul Pricop. S-au înțeles de la început pe preț. Știa și Trandafirelul ce om sucit e bătrânul. Insistase piranda să nu meargă acolo, că nu o să o scoată la capăt cu el. S-a gândit că face o faptă bună și poate reușește să-i mai înmoaie sufletul. La sfârșit, când toate se-ncheiaseră, roada a fost peste așteptări. Ca niciodată. Parcă Dumnezeu însuși își pusese în gând să-l binecuvânteze pe nonagenarul zgârie-brânză. S-a gândit țiganul meu că și asupra lui se va răsfrânge binecuvântarea. Că moșul, văzându-se atât de bine, nu va ezita să-l răsplătească și pe el. Da, de unde! Văzut-ai drac mort! La ziua sorocului, Pricop s-a codit și mustăcit, s-a proptit în cârjă și i-a dat faraonului mai puțin decât îi promisese. I se pare lui că nu se ostenise destul, anul a fost greu, au fost cheltuieli... Nu era chip să te târguiești cu el. Când nu o scotea la capăt, te amenința și blestema. Într-un sat ca al nostru, neamul lui Trandafirel pica mereu vinovat, fie că avea dreptate, fie că nu. E drept că în cazul de față, jandarmul ar fi cumpănit bine, căci nu-l avea la suflet pe moș, dar probabil, să nu se facă satul de rușine, tot înspre el ar fi cântărit dreptatea. Pleoștit, a trebuit să plece doar cu trei din cei cinci saci de porumb promiși. Un sac de fasole din cei doi i-au revenit asemenea, iar din harbuz, abia două treimi i-au fost până la urmă date. Și acelea după negocieri și milogeli intense. Omul avea doi purcei în coteț și copiii lui trebuiau să mănânce ceva pe vremea iernii.

Cum a se adresa unei instanțe superioare nu i-ar fi adus, cel mai probabil dreptatea, s-a gândit omul să-și ia singur partea ce i se cuvenea. S-o fure, cumva. Ca și când s-ar putea numi furt a-și lua dreptul lui. Cunoștea bine și ograda și grădina. Avea habar de capcanele bătrânului. Îl cunoșteau și câinii și știa cum îi poate momi. Totul a fost plănuit în cel mai mic detaliu. Aproape. Lucrurile au decurs bine până la un punct. Și-a umplut harapul meu desagii cu harbujii pe care a socotit că ar mai fi trebuit să-i primească. I-a săltat în spate și-a dat să plece. Când colo, în ograda, îl aștepta fosila. Bântuit de insomnia, cum sunt adesea și oamenii tineri ce-și au conștiința încărcată, taica Pricop și cârja se plimbau și schimbau ciudate gânduri într-un dialog imaginar. Era cât pe ce să dea nas în nas cu el. Tiptil, a dat să se-ntoarcă și să plece prin grădină. Atâta doar, că-n graba lui, a atins niște scânduri rezemate de un gard, ce s-au prăvălit cu sunet. Moșul, în ciuda faptului că era coșcovit de vremuri, își păstrase simțurile încă active. L-a auzit pe dată și s-a pornit pe urmele lui. Era ca leul pe pradă. Mă rog, un leu bătrân, proptit în baston, pe care noaptea-l făcea totuși să pară fioros. Îi simțise penitentul meu greutatea cârjei pe spinare și cu alte ocazii și îi știa de frică. În plus, dacă-l prindea, l-ar fi făcut de rușinea satului. Or el, n-ar fi putut răbda asta. Era pentru prima dată când se-ncumeta să fure și o făcea doar pentru a-și recupera ce-i aparținea de drept. A fugit de i-au sărit capacele. Perspicace, bătrânul a dat drumul câinilor și i-a slobozit pe urmele lui. Cum gardul era înalt, dulăii veneau, singura soluție a rămas nukul.

Isteț și ingenios țiganul meu! Mi-am și imaginat cât de spontan a fost când s-a urcat în pom, cu tot cu desagi. Și totuși, prezența lui de spirit n-a fost suficientă pentru a-l face pe bătrân să-i piardă urma. După ce a inspectat toată grădina, Pricop a ajuns la concluzia că doar în nuc putea fi. S-a proptit sub copac, vorbind singur. Și-a tras o buturugă lângă el și nu s-a mișcat de-acolo.

- Vei coborî tu de-aici, mai devreme sau mai târziu, păcătoșule! Și-atunci, am să-ți vin de hac, zicea bătrânul, mângâindu-și satisfăcut mustățile.

Cum era abia pe la-nceputul nopții, genele le-au devenit grele în câteva ceasuri. Pentru o clipă, Trandafirel era cât pe ce să ațipească. Când s-a-ntors, spre a se cocoța mai bine pe creangă, din desagile-i mari, un harbuz s-a prăvălit din pom. Pesemne că bătrânul se așezase exact sub craca pe care se adăpostise făptașul. L-a lovit drept în creștet. Cu un geamăt scurt. Moșul, al cărui trup nu era chiar pe măsura gurii lui

OMOR DIN DESAGĂ

răpăitoare, și-a dat ultima suflăte. După ce a așteptat o vreme, spre a vedea dacă nu cumva se preface, căci te puteai aștepta la orice de la o hârcă cum era el, a coborât din pom, a luat harbuzul și desagii și a rupt-o la fugă spre casă.

- Și cu dovleacul ce-ai făcut? am întrebat, aproape fără să clilesc, mânat de o copilărească curiozitate.

- L-au mâncat porcii chiar în acea dimineață, mi-a răspuns, printre sughituri.

Corpul delict se afla, așadar, implicat într-un proces digestiv, în stomacul locatarilor cotețului distinsului meu penitent. Am înțeles atunci de ce bătrânul avea o ciudată vânătaie pe-o parte a frunții și capul părea a-i fi fost spart. Frica îl făcuse pe Trandafirel să părăsească locul crimei în grabă. Atât de sprinten a fost, că cei doi dulăi, oboșiți probabil și ei de toanele moșului, nici măcar nu l-au observat.

L-am lăsat să-și descarce sufletul și să mai tragă un hohot de plâns. De-această dată, nici măcar nu mi-am mai stăpânit zâmbetul și nu mi-am oprit imaginația să reconstituie ciudata scenă. Am avut noroc. Țiganul era atât de răvășit de durere că nu m-a observat. M-am adunat și i-am făcut rugăciunile de dezlegare cuvenite. I-am dat un canon ce nu era deloc înspăimântător și l-am legat, sub blestem, să nu mai spună nimănui nimic despre cele întâmplate. Apoi, l-am trimis acasă, mângâindu-l și explicându-i că în fața lui Dumnezeu nu avea de ce să se simtă vinovat. Și-a luat ce era al lui și nu și-a dorit să-l omoare. Era greu de cap țiganul meu și muștrat de remușcări. Nu știu cât a priceput, dar măcar s-a simțit despovărat de o parte din vină.

L-am urmărit cum pleacă, încă trist. Am privit pe ușa bisericii și l-am văzut bocind la crucea lui Precup ceasuri bune. Putea s-o facă liniștit. De-ar fi venit în fiecare zi, nu i-ar fi observat nimeni prezența. Moșul era găzduit într-un colț de cimitir și de bună seamă, nepoții nu se vor prea înghesui să-l caute. Avea un stil țepos și i-a îndepărtat pe toți cât a trăit. Zgârcenia venea, în cazul lui mână în mână cu răutatea. Dacă nu-ți putea face un rău, era suferind.

M-am așezat apoi din nou pe scaunul de spovedanie și-am meditat adânc. Simțeam că ar trebui să-mi pară rău că n-am pic de compasiune pentru bătrân și că am simpatizat cu ucigașul. Și totuși, nu găseam în mine nicio înclinație înspre asta. Voi vedea, cum voi drege acest aspect, la următoarea spovedanie. Deocamdată, nimic.

Am rămas apoi vreme-ndelungată pe scaun, conectând ciudatul vis ce mă deșteptase înainte de înmormântare, cu cele mărturisite de Trandafirel. Aș putea zice că era o viziune. Transmisă cum numai Domnul știe. Și-și are și Stăpânul hazul lui. De undeva, de sus, cred că și El a zâmbit, când s-a gândit la penibilul situației. „Omor din desagă”, auzi la el! Nepremeditat, venit mai degrabă ca urmare a oboselii. Una pricinuită de dorința de a recupera ceea ce-i aparținea omului de drept. Prin metode neconvenționale, e adevărat.

Știe, de bună seamă și Dumnezeu, cum să-și împartă darurile. Și taman eu, nevrednicul, m-am învrednicit de acest vis, pe care unii l-ar defini drept viziune. Culmea, gândurile profetice nu mi-au adus o stare de îngrijorare, nici măcar după ce am aflat cele întâmplate. Dimpotrivă. Era una de eliberare. Simțeam cumva că, la vârsta lui, Pricop și-a luat plata pentru toate neroziile făcute de-a lungul vieții. Vedeam moartea lui ca pe o adevărată lovitură de maestru. E drept, cugetul criminalului era încă frământat. Dar nădăjduiesc că-i va trece curând. Am să mă rog pentru el și am să încerc să-l ajut să depășească momentul. Cât despre mine, sunt cât se poate de confuz. Oare ce-ar mai putea urma?

RELIGIOZITATEA LUI EMIL CIORAN

VLAD MAXIM SITĂRIȚI

Emil Cioran, se naște la data de 8 aprilie 1911 în satul Rășinari, județul Sibiu și moare la data de 20 iunie 1995 la Paris. Acesta a fost un filosof și scriitor român care s-a stabilit în Franța, unde e și murit. Acesta a fost fiu de protopop ortodox, tatăl său fiind și consilier la Mitropolia Ortodoxă de la Sibiu. Cioran, a urmat cursurile la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu între anii 1921-1928 și între anii 1928-1932, studiază Facultatea de Filosofie la Universitatea din București, unde a fost coleg cu renumiții Constantin Noica și Mircea Eliade. Orientarea studiului se îndreaptă înspre originalele lui Immanuel Kant, Artur Schopenhauer și în special pe Friedrich Nietzsche, fiind un foarte bun cunoscător al limbii germane. Gândirea acestuia, în special în timpul studenției a fost influențată de către mai mulți filosofi, în special de către filosoful rus Lev Șestov, cel care era în centrul său de gândire. Între 1933-1935, pleacă cu o bursă în Germania la Berlin și München. În 1936 devine profesor de filosofie în Brașov, iar în 1937 pleacă cu o bursă în Franța¹. Acesta are mai multe lucrări atât în limba română, lucrări precum *Pe culmile disperării* (1936), *Schimbarea la față a României* (1936), *Lacrimi și sfinți* (1937), dar și în limba franceză, pe care o va uita pe patul de moarte, lucrări precum *Tratat de descompunere* (1949), *Silogisme amărăciunii* (1952) sau *Despre neajunsul de a te fi născut* (1973).

Despre viața acestuia se cunosc destul de bogate detalii, de aceea nu insistăm asupra ei, dar ne vom ocupa de gândirea acestuia vizavi de lumea sa religioasă sau de viața sa intimă cu Dumnezeu.

„Cioran a fost indiscutabil un gânditor religios în pofida faptului că în cea mai mare parte a avut cuvinte critice la adresa religiei și a lui Dumnezeu” susține un mare admirator al său, profesorul și filosoful Nicolae Turcan. După cum știm, Emil Cioran nu a fost „prea dus la biserică”, deși a fost fiul unui protopop ortodox, acesta în mare parte a vieții sale și a scrierilor sale, neagă biserica și-l neagă pe Dumnezeu, folosind blasfemii sau injurii la adresa Acestuia, în special în cartea ce se intitulează *Lacrimi și sfinți* pe care acesta o numește „cea mai religioasă carte din Balcani”. Acesta încerca oarecum în toată gândirea sa nu să-l abolească pe Dumnezeu, ci din contră să-L caute, chiar în blasfemiile sale, el în căuta oarecum pe Dumnezeu, deoarece alături de blasfemii, are anumite sintagme care oarecum Îl laudă pe Dumnezeu, se miră de existența acestuia.

Acesta prefera religiile orientale, deoarece acestea au depășit ideea de Dumnezeu, dar totuși susține existența păcatului strămoșesc deoarece altfel acesta nu își poate explica răul din lume. Totuși chiar dacă acesta în mare parte neagă religia, ne duce cu gândul la o religie a sa proprie pe care comentatorul Dan Olteanu o numea „cioranism”². Alți comentatori susțin că religia acestuia ar fi fost de factură eretică. Contradicțiile și opozițiile se întâlnesc destul de des la Cioran, așa cum am spus mai sus. Sunt momente în care îi aduce cuvinte de blasfemie lui Dumnezeu, iar alte momente când vorbește cu sine însuși, neputând a-și explica anumite taine pe care doar Dumnezeu le înțelege, ca de exemplu în cartea sa, intitulată *Lacrimi și sfinți*, adesea blasfemiează mai în expre la adresa sfinților spunând: „Preocuparea de sfințenie: combaterea bolii prin boală”³, dar tot în aceeași carte susține: „Mulți sfinți – dar și multe sfinte – și-au mărturisit dorința de a-și odihni fruntea pe inima lui Iisus. Tuturora li s-a împlinit dorința. Acum înțeleg de ce inima Mântuitorului, n-a încetat să bată în cele două mii de ani. Doamne, ți-ai hrănit inima din sângele sfinților și ți-ai îmbrăcat-o cu sudoare frunții lor”⁴.

Adesea vedem asemenea contradicții în scrierile lui Cioran, de aici denotă faptul că acesta nici nu susținea religia dar nici nu o combătea ci era într-o continuă căutare a sinelui și a religiozității sale pe care

¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Emil_Cioran#cite_note-4

² Dan Olteanu, *Mistica metafizică la Cioran*, Timișoara, Editura Helicon, 1996, p. 94.

³ Emil Cioran, *Lacrimi și sfinți*, București, Editura Humanitas, 1997, p. 40.

⁴ *Ibidem*, p. 6.

VLAD MAXIM SITĂRIȚI

nu știm dacă a găsit-o sau nu, dar adesea după ce blasfemiează pe Dumnezeu, după ce aduce hulă împotriva sfinților și a creștinismului, acesta cu părere de rău „strigă” către Dumnezeu simțindu-se oarecum încolțit de ceea ce nu reușește să explice cu mintea, deoarece cu greu poți explica ceea ce ține de Dumnezeu cu mintea, cu rațiunea. Pe Dumnezeu nu-L poți niciodată descoperi de-a întregul. Dacă l-am putea descoperi pe Dumnezeu în totalitatea puterii Sale, atunci nu ar mai avea calitatea de Dumnezeu. Ca să-L descoperim pe Dumnezeu în atotputernicia Sa, ar trebui să fim asemenea Lui, ceea ce noi nu putem face, fiind ființe create de El. Asemenea și Cioran, a încercat oarecum să îl tănuiască pe Dumnezeu și să-l prezinte oamenilor, așa cum el l-a înțeles. În momentele în care acesta nu mai poate să-l explice pe Dumnezeu cu mintea, „strigă” și oarecum se roagă acestuia: „Doamne, fără tine sunt nebun și cu tine înnebunesc”¹, susține acesta în lucrarea sa. Prin această sintagmă a sa, observăm gândirea sa religioasă, cum acesta îl caută și încearcă să îl înțeleagă cu mintea, dar Dumnezeu nu poate fi cuprins cu mintea. Dumnezeu e mai presus de minte, mai presus de fire, El poate fi înțeles de noi cu credința.

Vizavi de sfinți, critica lui este foarte acerbă, deoarece pe ei îi „lovește” cel mai tare: „Parcă tot era mai bine fără sfinți. Ne-am fi văzut atunci fiecare de treburile noastre și eram veseli de imperfecțiune”². Totuși, chiar dacă îi critică pe sfinți foarte drastic, observăm și aici această opoziție a sa. Îi critică dar involuntar îi numește perfecți. Cu alte cuvinte, vrea să spună „Parcă tot era mai bine fără sfinți. Acum că ei există, ne-au condamnat la perfecțiune”, la perfecțiunea pe care o oferă Dumnezeu. Oarecum, Cioran îl recunoaște pe Dumnezeu perfect, deoarece sfinții, faptele lui, atunci când spune „eram veseli de imperfecțiune”, sunt declarați a fi perfecți. De aceea, el nu dezonoarează această calitate de a fi sfânt, ci cu alte cuvinte arată că a fi sfânt e un lucru mare, ce-l depășește pe el, e un lucru perfect.

Cioran, a scris cu oarecare mândrie. Poate dacă acesta era teolog, teologia lui era foarte căutată astăzi. Poate că el prin scrierile sale și prin filosofia sa a dorit oarecum să pară a teolog sau să facă teologie, chiar dacă o numește pe aceasta „negația lui Dumnezeu”. El reușește oarecum să trăiască o altă lume sau într-o altă lume a înțelegerii lui Dumnezeu.

Deși creștin fiind, adeseori prefera budismul, deoarece creștinismul cere prea multe, dar mereu se întoarce la el atunci când simțea nevoia de a se ruga unui Dumnezeu personal. Chiar dacă acesta blamează de cele mai multe ori creștinismul, asta nu înseamnă că acesta nu există aprecieri la nivelul credinței. Dimpotrivă, într-un fragment din *Caiete*, acesta are un moment de admirație a creștinismului: „2 octombrie. Jackson Mathews m-a dus azi-dimineață la biserica rusă din strada Daru. Mișcat, răscolit adânc de slujbă, de voci. E prima oară în viață când am simțit oarecare mândrie că sunt ortodox”³. Deci, el este un om realist. Nu neagă ce e frumos și ceea ce-i place, ci din contră, ceea ce-i place pune în valoare și arată că cititorilor săi că deși el tot scrie negativ la adresa Bisericii și a creștinismului, totuși nu sfătuiește pe nimeni să fie de acord cu el sau să îl urmeze.

Religia lui Cioran este un fel de luciferism, așa cum am spus mai sus, el are o mândrie aparte tocmai de aceea voiesc să îl numesc un „teolog eșuat”. Gândirea lui abstractă, plină de mândrie l-a făcut să piardă acest contact pe care îl căuta toată viața cu Dumnezeu. Îi numesc religia luciferică deoarece acesta susține: „Imposibil de a găsi gândirii alt rost, decât acela de a te consola că nu ești Dumnezeu”. Observăm cum se apropie de Lucifer, cel care a vrut să fie asemenea lui Dumnezeu și Cioran, asemenea lui Lucifer care „s-a pus cu Dumnezeu”, eșuează regulat în gândirea sa ce rămâne oarecum limitată. Acest orgoliu a lui Cioran îi definește și religiozitatea sa. Într-o lucrare acesta se întreabă: „Este oare de conceput să aderi la o religie fondată de altul?”⁴. Bine înțeles că acesta, cu o asemenea mândrie nu poate să fie niciodată adeptul unei oarecare religii, decât a sa proprie. Profesorul și filosoful Nicolae Turcan, spune despre această libertate a lui Cioran: „Într-o libertate aproape damnată, el va fi însă mereu frământat de nostalgia religiei și de „suspînul religios”, iar din religii va prelua doar părțile negative, pe cele ce anulează și distrug, înainte de a crea”⁵. Filosoful nu reușește să se încadreze în nici o tipologie, rămânând el singur cel ce își definește

¹ *Ibidem*, p. 11.

² *Ibidem*, p. 18.

³ <https://books.google.ro/books?id=qBrNDwAAQBAJ&pg=PT458&dq=emil+cioran+caiete+2+octombrie&hl=ro&sa=X&ved=0ahUKEwjcgZn6vfpAhWjtIsKHascCyUQ6AEIKDAA#v=onepage&q=emil%20cioran%20caiete%20%20octombrie&f=false>

⁴ Emil Cioran, *Mărturisiri și anateme*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 177.

⁵ http://www.tabor-revista.ro/in_ro.php?module=content_full&id=10386#sdfootnote53sym

RELIGIOZITATEA LUI EMIL CIORAN

credința sa în raport cu divinitatea, cu Demiurgul.

În raport cu viața sa, acesta afirmă credința sa în Dumnezeu, oarecum atunci când face ceea ce îi place. Ca de exemplu în momentul în care el simte nevoia de a se ruga unui Dumnezeu propriu vorbește despre această singurătate a sa, intimitatea sa cu Dumnezeu spunând: „29 decembrie - ora 1 noaptea. // Avem o nevoie profundă să existe cineva, cu mult deasupra noastră, căruia să i fie milă de noi. Aici e originea religiei și nu trebuie căutată altundeva. // - La ora asta, ar trebui să mă rog. Dac' aș' putea !”¹. Prin aceasta, Cioran arată dorința sa de a se ruga, în pofida faptului că el nu este un om religios. Prin exprimarea acestei dorințe, arată că el nu se poate ruga, nu știe să se roage și cumva cere ajutorul dar orgoliul său nu-l lasă să primească ajutor din partea nimănui, nici chiar din partea lui Dumnezeu.

Filosofia acestuia este greu de înțeles și gândirea lui este una ce depășește faza inițială de înțelegere. Până la urmă acest Emil Cioran, care contestă oarecum creștinismul și substanțial tot ce înseamnă credință în Iisus, spune într-un comentariu o afirmație celebră până astăzi pe care o știu și eu de mic: „Dumnezeu este intervalul dintre două bătăi ale inimii”. Chiar dacă acesta lasă cumva impresia unui ateu, unui om căruia viața nu l-a mulțumit și din toate scrierile sale, oarecum dă vina pe Dumnezeu pentru condiția sa și pentru ceea ce este el și nu se hazardază decât să explice ceea ce nimeni nu a putut explica. Dar Cioran nu trebuie înțeles astfel. Așa cum am spus în primele fraze, Cioran este un gânditor cu adevărat religios și așa trebuie înțeles și privit el. Toata viața sa a fost o căutare a „*eului religios*” și a creștinului din sine. Gândirea sa a urmat căile și influențele unor filosofi, plimbându-se așadar prin lumea celor ce doresc să-L descopere și să-L înțeleagă pe Dumnezeu, chiar dacă acesta Îl critică în cea mai mare parte. Oricum, opera sa fabuloasă rămâne încă sub forma de cercetare, deoarece în toată căutarea sa, nu a reușit să-l descopere pe Dumnezeu datorită orgoliului care l-a stăpânit întreaga viață.

Emil Cioran, „teologul ateu”, „teologul eșuat”, este în pofida oricărui fapt filosoful român, care în anumite măsuri a încercat să își lipească idealurile de cele ale divinității, dar reușita sa a fost una negativă, deoarece oricât ne-am dori să ne asemănăm cu Dumnezeu, este cu neputință. Așadar, Cioran rămâne un mister iar gândirea sa filosofică o expertiză iar cea teologică o analiză sintetică a propriei sale vieți.

¹ Emil Cioran, *Caiete VOL. II (1966-1968)*, București, Editura Humanitas, 2010, p. 156.

RECENZIE

Paula Bud, *Șabatul – istorie și eshatologie*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2014.

Paula Bud a fost cu certitudine un dascăl și o persoană ce lasă o urmă de neșters în inimile celor care au cunoscut-o. Între multe proiecte pe care le-a finalizat cu succes în decursul vieții, se numără și o interesantă teză de doctorat, dedicată Șabatului și relevanței lui pentru spațiul teologic, apărută la editura Limes din Cluj-Napoca în anul 2014. Lucrarea a fost deja primită cu entuziasm, cu precădere în spațiul cercetării vetero-testamentare și a beneficiat de o receptare critică pe măsură, fapt ce dovedește valoarea ei.

Ca biblist, dânsa s-a preocupat cu multă pasiune și acribie de acest subiect, realizând o investigație ce pornește de la aspectele semantice și ocurența termenului cheie și ajungând până la chestiuni de profunzime, precum modul în care eshatologia creștină a căpătat noi semnificații sub influența lui.

Segmentat în trei capitole mari, demersul este precedat de cuvântul înainte al părintelui Ioan Chirilă (pp. 11-12), care subliniază multiplele lui valențe. Dânsul arată între altele că:

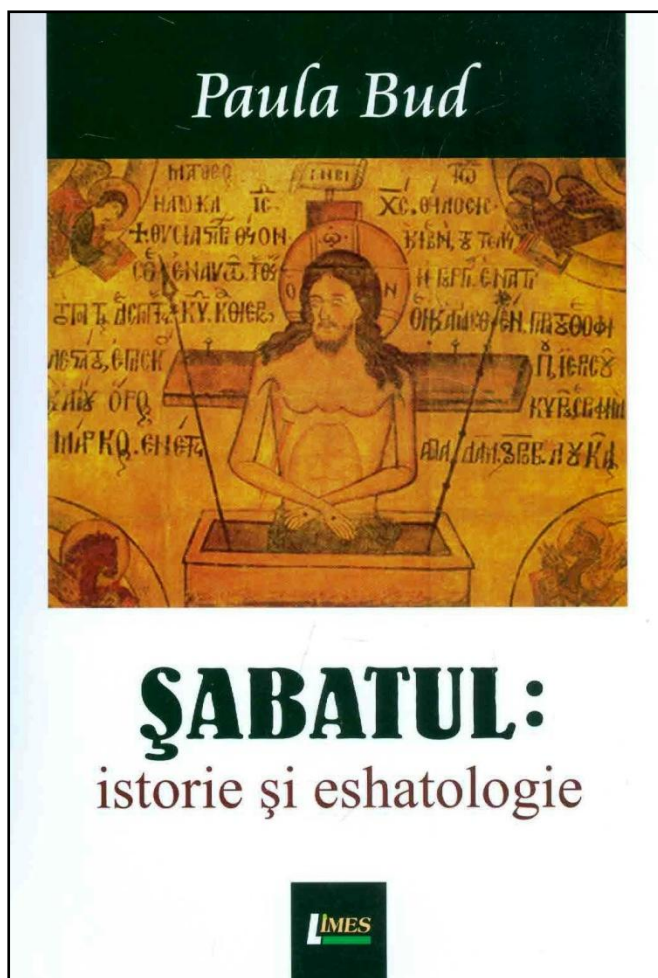
„Lucrarea *Șabatul: istorie și eshatologie* introduce, în cercetarea biblică românească, o zonă tematic teologică în care încearcă să decanteze elemente de dialog interreligios (iudaism-creștinism) prin care să fie marcată ideea unității Scripturii, a complementarității stadiilor istorice de asumare a revelației și a „sensului eshatologic” al creației. În acest context ideatic apare ca fiind extrem de relevant momentul istoric, și totuși implicit veșnic, al promulgării/creării Șabatului ca posibil subiect tematic pentru o cercetare doctorală. Șabatul este prezentat ca o unitate cronologică, zi sfântă, dar și ca existență care îmbină în sine aspectul /le tipologic, simbolic și mistic”. (p. 11).

Urmează apoi partea introductivă (pp. 13-18), în cadrul căreia autoarea vorbește despre aspectele metodologice ce i-au influențat cercetarea, despre multiplele semnificații ale Șabatului și modul în care le înțelege dânsa, dar și despre obiectivele investigației. De asemenea, Paula Bud ținea să sublinieze aici faptul că:

„Șabatul este unul dintre elementele constitutive ale identității iudaice, importanța sa colosală în viața și în experiența religioasă a poporului evreu fiind adeseori exprimată prin convingerea că puterea sa de coeziune este cea care a făcut posibilă dănuirea lui Israel până astăzi. Șabatul nu este numai o componentă a practicii liturgice, ci este și elementul central al vieții comunității evreiești în toate aspectele sale” (p. 13).

Cercetarea distinsei bibliste nu s-a limitat însă doar la prezentarea relevanței momentului teologico-liturgic în tradiția iudaică, fapt ce i-ar fi transformat investigația într-un text relevant doar pentru acel spațiu, ci a mers mai departe, constituindu-se într-o analiză amplă, ce a adus în atenție subiectul și în arealul creștin. Astfel, după ce și-a prezentat preliminariile metodologice (pp. 19-59), a vorbit în cadrul primului capitol despre modul în care a supraviețuit Șabatul în istorie (pp. 60-160), realizând un amplu excurs cu privire la percepția existentă asupra lui în Vechiul Testament (pp. 60-140), Noul Testament (pp. 141-160), dar și în concepția anumitor autori și comunități ale veacurilor ce-au circumscris debutul erei noastre (pp. 161-208). Apoi, în paginile celui de-al doilea capitol, intitulat sugestiv: *Șabat și eshatologie* (pp. 209-210), după ce

PR. DR. MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

și-a definit instrumentarul terminologic și tematic (pp. 209-252), a vorbit atât despre semnificațiile (pp. 253-278), cât și despre înțelesurile lui (pp. 279-310), făcând o delimitare clară și meticuloasă între cele două aspecte. Ulterior, în cadrul ultimei subunități tematice, a analizat eshatologia prin intermediul unui element extrem de important, respectiv cultul (pp. 311-346), vorbind despre teologia timpului, respectiv a actului liturgic iudaic și a celui creștin (pp. 311-320) și despre pregustarea liturgică a Învierii (pp. 321-346). Un aspect interesant pe care a ținut să-l sublinieze în partea finală a demersului îl reprezintă faptul că:

„Regăsim în ziua sâmbetei un element de bază atât pentru iudaism, cât și pentru creștinism: *mijlocirea*, aici pentru odihna tuturor celor din veac adormiți. În rescriptul vechitestamentar există mărturii ale folosului mijlocirii pentru iertarea păcatelor, cum este episodul în care Iuda Macabeul și evreii cei dimpreună cu dânsul înalță rugăciuni și chiar plătesc jertfe pentru păcat la Templul din Ierusalim pentru iertarea celor omorâți ai lor, care căzuseră în păcatul idolatriei” (pp. 322-323).

Prin aducerea în atenție a unui subiect atât de interesant, pe care-l analizează prin prisma multiplelor semnificații, trecând peste anumite clișee existente în discursul teologic precedent și subliniind dimensiunea lui eshatologică, Paula Bud a reușit în paginile lucrării intitulate: *Șabatul – istorie și eshatologie*, să contribuie la îmbogățirea discursului teologic din spațiul românesc printr-o valoroasă cercetare. Ampla listă bibliografică de la finele lucrării (pp. 347-378), ce conține cu precădere titluri provenind din spațiul Occidental, vine să arate dimensiunea de pionierat a demersului și vasta și susținută muncă ce a stat la baza lui. Alături de multe alte realizări ale autoarei, textul de față va contribui cu certitudine la permanentizarea memoriei ei nu doar în rândurile celor care au cunoscut-o și au beneficiat de sfaturile și ajutorul dânzei, ci și a celor care, peste ani și ani, vor dori să afle mai mult despre sărbătoarea săptămânală iudaică și metamorfozarea sensurilor ei în creștinism.

Veșnică să-i fie amintirea!

PR. DR. MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

EVENIMENT

GALA PREMIILOR DE EXCELENȚĂ PE ANUL 2020 LA SÂNGEORZ-BĂI

IOANA-VICTORIȚA LARIONESI

Anul 2020 nu se putea încheia mai frumos decât cu premiarea celor care s-au făcut remarcăți prin activitatea lor și în același timp au obținut rezultate deosebite în domeniul în care au activat/activează în orașul Sângeorz-Băi. Inițiatorul acestui eveniment a fost primarul orașului, Traian Ogâgău, care a dorit să mulțumească elevilor, cadrelor didactice, unor personalități ale orașului nostru, persoanelor care au contribuit la dezvoltarea acestuia, care au promovat cultura, tradiția, frumusețea Sângeorzului ori de câte ori au avut ocazia, pentru eforturile lor, contribuția adusă comunității noastre, indiferent de domeniul acestora. Având în vedere măsurile pentru prevenirea și răspândirea infecțiilor cu COVID-19 s-a decis ca această primă ediție a Galei de Excelență să aibă loc prin intermediul mediului online, dar chiar și așa lucrurile au decurs minunat.

Prima ediție a Galei de Excelență a însemnat premiarea cu *Diplome de Excelență*, în semn de apreciere pentru munca, efortul și existența oamenilor care s-au făcut remarcăți la nivelul orașului Sângeorz-Băi. Printre aceștia se numără directori ai școlilor, profesori pensionați, care au o experiență la catedră de peste 40 de ani și care s-au dovedit a fi de o implicare totală în dezvoltarea continuă a elevilor, elevi care au obținut rezultate deosebite la evaluări naționale, olimpiade, concursuri școlare, care fac parte din cercuri de robotică și care s-au remarcat prin implicarea în Comisiile elevilor și în toate activitățile școlii.

LICEUL TEORETIC „SOLOMON HALIȚĂ”

1. Prof. VARVARA MITITEAN – directorul liceului – pentru calitatea activității didactice și administrative la nivelul unității de învățământ liceal.
2. Prof. STRUGAR ANCHIDIM DĂNUȚ (Fizică), care se pensionează și care a adunat multe realizări în toți acești ani.

Elevii liceului care s-au remarcat prin implicarea în Consiliul Elevilor și în toate activitățile școlii:

1. MOLDOVAN ELISABETA – XII B, președintele Consiliului Elevilor.
2. MUTU-COSTAN MARIAN CĂTĂLIN – XII A.
3. HOLBURĂ REBECA ANCUȚA – XI E.
4. PETRAȘCU IOANA – X A.
5. ZAVASCHI VICTORIȚA-TATIANA – X B.
6. DRĂDICI LEON – X A, responsabilul Cercului de Robotică SGBOTS.
7. DIPLOMĂ COLECTIVĂ pentru Cercul de Robotică SGBOTS, pentru rezultate obținute în echipă la diferitele competiții (demo-uri) care i-au dus în semifinală și finală, obținând locul 17 din 45 de echipe.

GALA PREMIILOR DE EXCELENȚĂ LA SÂNGEORZ-BĂI

ȘCOALA GIMNAZIALĂ „ARTEMIU PUBLIU ALEXI”

1. Prof. BOSANCU ADRIAN – director
2. Prof. MUREȘAN CĂTĂLINA – director adjunct

Cadre didactice pensionate:

1. BENȚA VICTORIA – învățătoare
- cadru didactic cu o experiență de peste 40 de ani, energică și dinamică, entuziasmată și entuziastă, altruistă, ambițioasă, consecventă și comunicativă, foarte bine pregătită profesional și implicată în activități școlare și extrașcolare. Rezultate obținute la clasă de-a lungul multor generații, urmărirea continuă a progresului elevilor, rezultate obținute la concursurile și olimpiadele școlare și extrașcolare au dovedit o implicare totală.
2. GAVENIUC RAVECA – consilier școlar
- cadru didactic cu o experiență pe mai multe planuri: învățătoare/director-adjunct (14 ani)/consilier școlar. În calitate de învățătoare a luminat mințile și a format personalitatea a zeci de elevi, actualmente ingineri, profesori, doctori, oameni care păstrează în suflet cu sfințenie imaginea doamnei învățătoare. În calitate de director-adjunct a contribuit la coordonarea activității școlii, la promovarea bunelor practici și la perfecționarea actului de predare prin adoptarea metodelor moderne. În calitate de consilier școlar a fost preocupată de îndrumarea profesională a elevilor, a menținut relații deosebit de bune cu părinții, colegii și elevii, a organizat ateliere și activități de consiliere și dezvoltare personală diferențiate.
3. CĂLIN LEONORA – învățătoare
- „a doua mamă” pentru multe generații de elevi, modelând sufletul, intelectul și călăuzind pașii acestora spre cunoașterea și înțelegerea lumii, model de dascăl atent, dedicat, implicat, empatic, cu o voce blândă, dar puternică și un caracter pe măsură.
4. DĂNILĂ ANA – învățătoare.
- s-a remarcat de-a lungul timpului, peste 40 de ani, prin activități non-formale, având un excelent talent și o mare capacitate artistică, care s-au concretizat prin realizarea de expoziții tematice dezvoltând creativitatea artistică. A folosit în cadrul orelor de curs metode interactive atractive, tehnici creative, marcate de același spirit artistic, provocând creativitatea și originalitatea elevilor. Doamna Dănilă Ana face parte din categoria dascălițelor cărora se potrivește cu desăvârșire citatul „O învățătoare minunată este greu de găsit, dificil de păstrat și imposibil de uitat”.
5. ISTRATE MARIANA – învățătoare
- cadru didactic cu o experiență vastă, un profesionist, o făclie care a aprins și a știut să mențină vie dragostea pentru învățatură, bine, respect și omenie. O caracterizează modestia, colegialitatea, perseverența și o foarte bună colaborare cu părinții și comunitatea. A răspuns prezent la orice solicitare din partea colegilor și a conducerii școlii.

Elevii care au obținut rezultate deosebite la evaluarea națională, clasa a VIII-a, olimpiadele și concursurile școlare în anul școlar 2019/2020
- Învățământul gimnazial -

1. BORGOVAN ANDREEA – VIII E, nota generală 10 la Evaluarea Națională, îndrumător prof. Bazga Oana.
2. TRUFAN MARCUS – VI A, premiul I la Olimpiada de Lingvistică, îndrumător prof. Dumitru Marina.

GALA PREMIILOR DE EXCELENȚĂ LA SÂNGEORZ-BĂI

3. POP ELIZA – VIII A, premiul I la Olimpiada Națională a Sportului Școlar, îndrumător prof. Runcan Ana.
4. BUGA FLORINA – VII A, premiul II la Olimpiada de Fizică, îndrumător prof. Varvari Marin.
5. TRUFAN ALEXANDRU – VI A, mențiune la Olimpiada de Lingvistică, îndrumător prof. Dumitru Marina.
6. PALAGI ANDREI – VII A, mențiune la Olimpiada de Fizică, îndrumător prof. Varvari Marin.
7. BUGA CRISTINA – VII A, la Olimpiada de Fizică, îndrumător prof. Varvari Marin.
8. MUREȘAN TUDOR – VIII D, la Olimpiada de Fizică, îndrumător prof. Varvari Marin.

- Învățămintul primar -

1. MARICA MAYA – IV C, mențiune la Olimpiada de Educație Civică, îndrumător învățătoarea Ureche Maria.
2. STRÂMBU BOGDAN – IV C, mențiune la Olimpiada de Educație Civică, îndrumător învățătoarea Ureche Maria.
3. GEORGEȘ LAURA – IV C, mențiune la Olimpiada de Educație Civică, îndrumător învățătoarea Ureche Maria.
4. HĂRĂPAȘCU SORIN – IV C, mențiune la Olimpiada de Educație Civică, îndrumător învățătoarea Ureche Maria.
5. ARAMĂ EMANUEL – IV C, mențiune la Olimpiada de Educație Civică, îndrumător învățătoarea Ureche Maria.
6. STRÂMBU ANDA – IV C, mențiune la Olimpiada de Educație Civică, îndrumător învățătoarea Ureche Maria.

Cultură, artă, tradiții, spiritualitate locală, știință și sport

1. Prof. CIOCĂRLĂ VIRGIL - un devotat profesor de matematică, pensionat, care a demonstrat existența calităților deosebite ca și cadru didactic, fiind autor de cărți și implicându-se mai ales în culturalizarea orașului Sângeorz-Băi.
2. Preotul ortodox DACIAN ȘANTA - care a reînființat corul bisericii păstorite de dânsul în anul 2019 cu 38 de membri, cor condus de învățătoarea TOMI FLORINA.
3. Prof. OARCĂȘ IONEL - este unul dintre profesorii care au pus trup și suflet în șlefuirea numeroaselor generații de copii în ceea ce înseamnă lecțiile de vioară, dar și ca urmării pensionării domniei-sale.
4. ANA HOZA - elevă al Colegiului Național Militar „Ștefan cel Mare”, Câmpulung Moldovenesc, care a avut și are prestații deosebite din punct de vedere vocal, exprimate prin cântec popular, participând la diferite emisiuni televizate și făcând recunoscut orașul Sângeorz-Băi la nivel național.
5. FLORIN HODOROGA - director al Centrului Cultural „Justin Sohorea”, coregraf și coordonator al Ansamblului „Păunița”, cu calități ale unui bun cadru didactic, participând la activități de promovare a obiceiurilor străvechi și tradițiilor pe care le are acest oraș, contribuind constant la dezvoltarea societății noastre.
6. ALEXANDRU DĂRĂBAN - pentru realizarea revistei lunare „Pisania Sângeorzene” care a ajuns la nr. 100, dar și pentru elaborarea și colaborarea cu alte publicații din țară, făcând cunoscută istoria, tradițiile și spiritualitatea sângeorzană.
7. DORIN CÂRCU - pentru promovarea orașului Sângeorz-Băi din punct de vedere geografic și turistic.

ABSOLVENȚII LICEULUI „SOLOMON HALIȚĂ”

Promoția 1966-1967

1. ALEXI I. VICTORIA
2. BALAS L. LADISLAU
3. BERENDEA V. LOGIN
4. CĂRBUNE I. TITUS
5. CLIPOTĂ I. MARIA
6. DĂRĂBAN SAVETA
7. DUMITRAȘ I. MARIA
8. DUMITRAȘ M. FLOAREA
9. FILIPOI I. TEOFIL
10. FRANDEȘ D. RODICA LIA
11. IACOB I. PUIU FLORIN
12. IEPUREANU O. EMIL
13. ISTRATE G. EMIL
14. NEGRUȘER S. ANA
15. NICULAI F. FLOAREA
16. NICULAI F. IOANA
17. PARTENE A. ANA
18. POLEC S. VICTORIA
19. POP G. VALER
20. POP M. RAVECA
21. RUSCA T. IOANA
22. RUSCA T. ELENA
23. SÂNGEORZAN I. ION
24. SFRÂNGEU I. CĂȚĂLINA
25. SIDOR L. LAZĂR
26. SOHORCA I. ALEXANDRU
27. ȘORECĂU N. MĂDĂLINA
28. ȘPAIMOC M. MĂRIUȚA

* Materialul a fost preluat din *Liceul Teoretic „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi*
– 50 de ani, 2012.

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „IUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

**ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229**